

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Institut mezioborových studií Brno

Násilí v rodinách jako sociálně patologický jev současnosti

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr.et Mgr.Ivo Svoboda

Vypracovala:
Lenka Šupíková

Brno 2005

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Násilí v rodinách jako sociálně patologický jev současnosti“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

.....

Lenka Šupíková

Poděkování

Děkuji panu PhDr. et Mgr. Ivo Svobodovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Rovněž chci poděkovat mému manželovi a současně spolužákovi za pomoc a projevenou podporu při zpracování mé bakalářské práce.

Nasavrky, 10.března 2005

Lenka Šupíková

OBSAH

ÚVOD	5
1. <u>Domácí násilí mezi partnery</u>	7
1.1. Formy násilí mezi životními partnery a mýty o něm	7
1.2. Vývoj násilí v partnerském vztahu	11
1.3. Muž jako oběť násilí	14
1.4. Děti jako svědci domácího násilí	15
1.5. Ochrana a pomoc obětem domácího násilí	16
1.6. Trestní postih pachatele domácího násilí	18
1.7. Shrnutí	19
2. <u>Děti jako oběti domácího násilí</u>	20
2.1. Příčiny zneužívání a týrání dětí v rodině	20
2.2. Formy zneužívání a týrání dítěte v rodině	25
2.2.1. Fyzické týrání	26
2.2.2. Psychické týrání	27
2.2.3. Sexuální zneužívání	29
2.2.4. Zanedbávání	34
2.3. Následky zneužívání a týrání dětí v rodině	35
2.4. Ochrana a pomoc zneužívaným a týraným dětem	37
2.5. Shrnutí	40
3. <u>Ostatní oběti domácího násilí</u>	41
3.1. Násilí vůči starým lidem	41
3.2. Násilí na rodičích	43
3.3. Násilí na zdravotně postižených	45
3.4. Shrnutí	46
Závěr	48
Resumé	51
Literatura a prameny	53
Odkazový aparát	54
Přílohy	

ÚVOD

Domácí násilí je velmi nebezpečné, nekontrolované násilí v rodině. Odehrává se za zavřenými dveřmi domova, tedy tam, kde by se členové rodiny měli cítit nejvíce v bezpečí. Svědky domácího násilí jsou většinou jen násilník a jeho oběť, případně ještě děti. Akteři domácího násilí jsou nebo byli spojeni společným soukromím, sdílí obvykle společně bydliště, finance, okruh známých, společně vychovávají děti.

Domácí násilí se týká násilí mezi partnery, manželi, patří sem také násilí páchané vůči dětem, starým lidem, zdravotně postiženým jedincům, násilí dětí na rodičích.

Cílem mojí práce je zmapování tohoto jevu a jeho mnohdy katastrofálních následků, hlavně pak přiblížení možností řešení situace obětí a vyvrácení některých obecně zažitých teorií o tomto jevu.

Skutečně lze poznat násilníka a oběť na první pohled? Znamená domácí násilí „pouze“ podlitiny a drobné úrazy? Může si za to oběť sama? Je domácí násilí skutečně problém pouze lidí s nižším vzděláním? Týrá partner páchající násilí na své partnerce také jejich nebo její dítě? Na tyto a mnoho dalších otázek by měla dát odpověď moje bakalářská práce. O násilí mezi jednotlivými členy rodiny se příliš nemluví. Proto jsem se rozhodla ve své bakalářské práci věnovat tomuto tématu a popsat tento nežádoucí jev mezi blízkými členy rodiny, zkoumat a zabývat se jeho příčinami.

Většinovými oběťmi domácího násilí páchaného mezi životními partnery jsou ženy. Spousta z nich si možná myslí, že je docela normální, když je jejich partner (lhostejno, zda-li manžel či přítel) občas uhodí, poníží nebo zneužije a jako oběti se necítí a nesnaží se problém včas řešit. Často oběť ani zpočátku vztahu nepozná, že má partner sklony k násilí. Většinou bohužel platí, že jakmile domácí násilí do rodiny a vztahů mezi blízkými vstoupí, setrvává. Jedná se o záležitost dlouhodobou. Charakteristické pro domácí násilí také je, že se opakuje a s každým novým napadením je jeho intenzita vyšší. Nemusí být vyústěním věcných sporů, v podstatě se děje bez jasných a srozumitelných pohnutek. Teprve zátěžové životní situace jako jsou

narození dítěte, zvláště nechtěného či postiženého, ztráta zaměstnání, nemoc nebo osobní neúspěch mohou ukázat skutečný charakter a odlišné reakce agresora a mohou stát na počátku některé z forem domácího násilí, na kterémkoliv členu rodiny. Obzvláště smutné jsou případy, kdy jsou objektem týrání, zneužívání nebo zanedbávání děti. Vždyť jsou-li děti svědci násilí či je násilí páčáno přímo na nich, provází je následky násilí bez odborné pomoci po celý život.

Základními metodami použitými v této bakalářské práci jsou především analýza a syntéza, vyvození závěru. Součástí práce je i sociologická sonda klientek o.s. ROSA za rok 2004, která za pomoci dotazníků a rozhovoru s klientkami (oběťmi násilí) vytváří vlastní statistiky, které ukazují na nejčastější oběti násilí, na nejčastější formu násilí apod.

1. Domácí násilí mezi partnery

Různé podoby násilí patří v různých společnostech k životu lidí, kteří žijí v blízkých vztazích, patrně od nepaměti. Děti a ženy byly v řadě kultur považovány za majetek otce rodiny, který měl právo používat všechny druhy trestů. „Otcova autorita nad rodinou a zodpovědnost za ni, vyjadřovaná pojmem patriarchát, byla východiskem rodinného života po staletí. Tato autorita byla vlastně založena na nerovnosti ve vztahu. Nikdy nefungovala zcela neproblematicky, časem se oslabovala, nicméně soukromí rodiny nebylo dlouho předmětem veřejného zájmu.“¹⁾ Dlouhou dobu svět věřil, že surové bití a týrání jsou řídké a extrémní jevy, které se vyskytují pouze v problematických rodinách. V šedesátých a sedmdesátých letech dochází v USA a Francii ke změně tradičního tabu. Rodina přestává být idealizována jako přístav klidu a bezpečí, násilí v rámci rodin postupně ztrácí význam rodinného tajemství, které je třeba respektovat. Násilí v rodinách je označeno za problém, který má širší společenský význam, objevila se potřeba ho pojmenovat a především řešit.

V roce 2004 prošlo informačním a poradenským centrem Rosa 191 klientek, které týral jejich manžel, druh, současný či bývalý přítel, ale i syn a další rodinní příslušníci. Věkové rozložení pachatelů a klientek občanského sdružení Rosa obsahuje příloha č.1.

1.1. Formy násilí mezi životními partnery a mýty o něm

Domácí násilí odehrávající se mezi partnery má dalekosáhlé důsledky jak pro život tak i psychické a fyzické zdraví oběti. Budeme-li vycházet z toho, že oběťmi násilí v rodině jsou převážně ženy, můžeme říct, že jde o takové jednání muže, jehož cílem je uplatňování moci nebo kontroly nad ženou. Domácí násilí se projevuje v následujících formách :

- Ø fyzické násilí – bití, kopání, fackování, škrcení, popálení, vláčení za vlasy, údery hlavou o zeď, ohrožování střelnou zbraní

- Ø sexuální násilí – donucení násilím nebo výhrůžkami k sexu, nebo k sexuálním praktikám, které druhý partner odmítá
- Ø psychické týrání – znevažování, zesměšňování, ponižování, vyhrožování násilím, kontrola, psychohry, odepírání spánku, potravy, izolace od přátel a ostatních členů rodiny, obviňování a nadávky, okázalá nevšímavost a odmítání, vyhrůžky sebevraždou
- Ø snaha o ekonomickou kontrolu - omezení přístupu k penězům, neposkytování prostředků na provoz domácnosti, zakazování chodit do práce, pokud partnerka chce

Z výše uvedeného je patrné, že domácí násilí je poměrně široký pojem a nezahrnuje jen fyzické týrání. Určitě by se našla spousta českých žen, které některé z těchto „nefyzických“ forem násilí každý den zakoušejí, a přesto to jako téměř samozřejmost související s jejich rolí v rodině přecházejí.

Data o.s.ROSA ukazují, že:

- 100 % klientek má zkušenost s psychickým násilím
- 90 % klientek je obětí fyzického násilí
- 32 % klientek zažívá ekonomické násilí
- 31 % klientek má zkušenost se sexuálním násilím

O problému rodinného násilí se u nás téměř nemluví, ale přesto existuje mnoho nepravdivých tvrzení o tomto jevu, které postižené partnerky spíše utvrzují v tom, že normální je udržet vše v tajnosti, než podat na vlastního manžela či přítele trestní oznámení. Každá žena si dobře rozmyslí, zda-li půjde na policii a řekne: „můj manžel mě zbil“ nebo „můj manžel mě znásilnil“. K takovým nepravdivým tvrzením patří např. následující:

- Ø *Domácí násilí se vyskytuje pouze v určitých sociálních vrstvách.*

Pravdou je, že domácí násilí se týká všech lidí bez ohledu na jejich sociální postavení, vzdělání, rasu, náboženství. Nedostatek financí nemusí hrát žádnou roli, není to jen záležitost chudých a jinak frustrovaných rodin na okraji společnosti, s domácím násilím se setkáváme u materiálně velmi zajištěných rodin, úspěšných

podnikatelů či vysokoškolsky vzdělaných lidí, u věřících pravidelně chodících do kostela. Grafy v příloze č. 2 dokazují, že domácí násilí není jen problémem lidí s nízkým vzděláním.

- Ø *Domácí násilí je okrajová záležitost, která se v naší společnosti vyskytuje jen zřídka.*

Pravdou je, že se jedná o velmi častý negativní jev. Podle Sociologického ústavu AV ČR má s domácím násilím v České republice zkušenost 38% žen.

- Ø *Ženy mají násilí ve vztahu rády.*

Toto tvrzení je podporováno zejména pornografickým průmyslem, pravdou ale je, že prakticky žádná žena netouží po soužití, v němž by byla tlučena, ponižována a psychicky deptána.

- Ø *Domácí násilí je způsobováno pitím alkoholu, případně braním drog.*

Pravda – alkohol a drogy nepředstavují příčinu, ale nejsou ani omluvou násilí, mohou sloužit jako „spouštěcí“ prvek nebo jako výmluva.

- Ø *Nikdy to nemůže být tak vážné, pokud s násilníkem jeho partnerka zůstává.*

Pravdou je, že oběť domácího násilí se chová způsobem pro okolí nepochopitelným. Své útrapy zapírá či bagatelizuje, partnera omlouvá, protože může být vystavena neustálým výhrůžkám, že v případě jejího odchodu ublíží jí nebo jejich dětem, nebo k němu má stále ještě citový vztah, nebo ji každodenní pocity úzkosti, strachu, bolesti a stresu, nejistoty, bezmocnosti a studu vedou ke ztrátě jakéhokoliv sebevědomí, normálních měřítek hodnot, k apatii a sebedestrukci. Tyto ženy však nezůstávají s partnerem proto, že by s násilím souhlasily, možná jen proto, že prostě nemají kam odejít. Mnoho týraných žen žije s násilníkem po mnoho let, než se odhodlá problém řešit.

- Ø *Domácí násilí je také chyba oběti, vinu nelze svalovat pouze na stranu násilníka.*

Pravda - násilníci uvádějí často jako důvod pro své ataky, že byli partnerkou k tomuto jednání vyprovokováni. Provokace ať už

skutečná, ve většině případů však smyšlená, ale opakované násilí omlouvat nemůže. Za násilné chování je vždy plně odpovědný násilník. Domácí násilí není afektivní jednání pachatele. Pachatel týrající svou oběť nepáchá tento čin ve stavu silného emocionálního rozrušení.

Ø *Týranou ženu i násilníka lze na první pohled rozeznat.*

Pravdou je, že násilí je velmi dobře ukryto za zdmi domovů. Násilník se jeví svému okolí většinou jako sympatická osoba. Týraná žena se za svoji situaci stydí a proto se často nesvěří ani své nejlepší přítelkyni, svá zranění skrývá, nebo pro ně nachází různé výmluvy. Slovní týrání může ženu dovézt na pokraj šílenství, může žít v permanentním strachu, kdy se partner vrátí domů, a přesto na ní okolí nepozná, že je psychický týrána.

Ø *Některé ženy si o to prostě říkají.*

Pravda je taková, že si nikdo nezasluhuje, aby byl zbit bez ohledu na to, co říká, nebo co dělá.

Ø *Domácí násilí znamená podlitiny a monokly.*

Jinými slovy, většina těch, kteří se dopouštějí týrání, ušetří své partnerce občas nějakou ránu. Pravdou je, že domácí násilí může mít za následek hospitalizaci, trvalé zdravotní problémy a dokonce i smrt.

Odhadnout násilníka opravdu není lehké, ale existují určité shodné vlastnosti, které jsou pro násilného partnera charakteristické.

Ø Pro pachatele domácího násilí je charakteristický dvojí vzorec chování – navenek přistupuje ke své partnerce trpělivě, pozorně a mile, v soukromí k ní však bývá bezohledný a krutý.

Ø Pachatelé domácího násilí byli často sami v dětství týráni. Mnozí z chlapců, kteří byli v dětství týráni nebo byli svědky týrání v rodině se v dospělosti sami dopouští násilí.

Ø Typické pro násilného partnera bývá nízké sebevědomí, snaha neustále kontrolovat, vychovávat a omezovat svoji partnerku, dále jasná představa o dělbě rolí mezi mužem a ženou, neschopnost vyjadřovat své city a udržování povrchních citů. Agresor

používající násilí vůči své partnerce se cítí z různých důvodů méněcenný a ve chvíli, kdy se cítí zvlášť oslaben, útočí.

- Ø Násilník považuje násilí za vhodný a správný způsob řešení konfliktů v partnerství. Své násilné chování však bagatelizuje, omlouvá, popírá a většinou pro ně nachází mnohá zdůvodnění, jako například, že za násilí může alkohol, provokace partnerky, zlé dětství, stres, neúspěchy v zaměstnání, případně neposlušnost dětí
- Ø Agresor bývá na své partnerce přehnaně závislý, proto většinou nejhůře nese její odchod. Udělá cokoliv, aby neodešla, nebo aby ji získal zpět – slibuje, zahrnuje ji dárky, nebo naopak vyhrožuje, ovlivňuje okolí, fyzicky napadá, unese dítě.

1.2. Vývoj násilí v partnerském vztahu

I ve spokojeném, láskyplném a vyrovnaném partnerském vztahu může partner jednoho dne udělat chybu a říct nebo provést něco, co může žena vnímat jako týrání. Možná šlo jen o nechtěné strčení ve spěchu, nadávce ve stresu nebo krutému sevření v afektu. Co dělat? Bude nutně následovat zhoršení partnerova jednání a závažnější útok? Je žena v nebezpečí? Partnerka by měla jednat v danou chvíli asertivně, neracionalizovat útočnickovo jednání, neomlouvat ho ani ho nepřehlížet. Je nutné dát partnerovi jasně a zřetelně najevo, že je takovéto jednání považováno za nepřijatelné a nebude tolerováno.

Reakce partnera mohou být ale nic neříkající vzhledem k budoucnosti. Uzná, že to přehnal, nebo se bude snažit své jednání nějakým způsobem ospravedlnit. Omluví se upřímně, nebo řekne to, co si myslí, že chcete slyšet. Bere tuto situaci vážně nebo ji zlehčuje? Partnerka většinou nepozná, zda se při příštích neshodách situace bude opakovat, nebo se partner zachová jinak a jak, hůř nebo lépe? „Omlouvání představuje jednu část násilí. Muž páchající na své partnerce jakoukoli formu domácího násilí se skoro vždy později omlouvá a často to dělá velice přesvědčivě.“²⁾ Koupí květiny, nebo

nějaký dárek, pozve partnerku na večeři do její oblíbené restaurace na její oblíbené jídlo. Slíbí, že se to již nikdy nestane.

Přesto se to však v jistém okamžiku v budoucnu stane znovu a celá situace se prakticky opakuje, jen to období, kdy se partner chová nenásilně a „normálně“ je kratší. Pokud se žena při prvním útoku partnera zachová asertivně a on vhodně zareaguje, může mu dát ještě šanci. Když se ale týrání objeví znovu, měla by to brát jako varování a vztah si rozmyslet. V tomto okamžiku je ale žena ovlivněna emoční nebo finanční závislostí na partnerovi, nechce děti připravit o otce, nechce ztratit svoji pozici ve společnosti a neuvědomuje si nebezpečnost vztahu a proto s nadějí, že to bylo naposledy, ve vztahu zůstává.

Na počátku agresor útočí pouze v malých a nepřímých náznacích a snaží se druhého vyvézt z rovnováhy, aniž by vyprovokoval otevřený konflikt. Žena ustupuje a podřizuje se v obavě z konfliktu, dává přednost kompromisu před rozchodem. Toto ustupování napomáhá udržení vztahu agresora a oběti, avšak na úkor oběti. Oběť vnímá negativní stránky toho druhého a zároveň si idealizuje jeho jiné stránky. Jakmile agresor ovládne svoji oběť, ta je z toho zmatená, znecitlivěná, prázdná. Zmatení vyvolá stres, ve kterém je oběť zmítaná velkou nejistotou, svazuje ji úzkost.

„Jakmile se násilí projeví otevřeně a bez zábran, znamená to průlom do psychiky oběti, která na ně nebyla připravena, protože až doposud byla znecitlivěna v agresorově područí.“³⁾ Oběť není schopná pochopit a v šoku popírá, že se vůbec něco takového stalo. Snaží se marně pochopit agresorovo násilné jednání, cítí jeho odmítnutí, ale slovně to popírá. Hledá příčiny a důvody takového násilného partnerova jednání a vinu přisuzuje sobě. Snaží se udělat maximum pro zlepšení jejich vztahu, agresor ji však i nadále odmítá, a ona zůstává bezmocná. Pocit provinění bývá často posilován okolím, které je také zmatené a zřídka kdy umí oběť podpořit. Problém komentuje, ale svými byť dobře míněnými radami ji připravují o sílu. Dokonce i když reaguje soucitně, mohou skrytá negativní poselství ženě více ublížit než prospět.

Oběť přijímá své podřízení a podrobení za cenu velkého vnitřního napětí, vynakládá velké úsilí, aby byl agresor spokojen, uklidňuje ho,

když je nervózní, na jeho nářky se snaží nereagovat. Toto napětí způsobuje stres. Prvními příznaky stresu jsou bušící srdce, svíravé pocity, dušnosti, únava, poruchy spánku, nervozita, podrážděnost, bolesti hlavy, poruchy trávení, bolesti zad, úzkost. Agresor stresu nepodléhá, odreačovává se tím, že působí bolest druhému. Pokud tlak trvá dlouho, dochází k vyčerpání organismu a chronické úzkosti. Oběť má strach z reakcí druhého, jeho nátlaku a chladnosti v případě, že by nevyhověly jeho očekávání. Obávají se zraňujících a sarkastických poznámek, pohrdání, výsměchu, fyzického útoku. Na to, aby mohla oběť čelit se cítí příliš osamocena.

Jakmile se oběť agrese uvědomí, je vyvedena z míry, zraněna, ocitá se v šoku. Oběť se málokdy dokáže vzbouřit, hněv by jí pomohl osvobodit se. Uvědomění si agrese sebou nese pocit zklamání, zneužití a pocit, že nebyly respektovány. Oběti ztrácejí sebeúctu a důstojnost, stydí se za to, jak s nimi bylo zacházeno, objevují se u ní dlouhodobější potíže. Jejich tělo vyjadřuje nemocí, hubnutím nebo například impulsivní agresivitou naprostou vyčerpanost. Na hrozbu, která je čím dál jasnější, může oběť reagovat dvojím způsobem. Buď se podřídí a akceptuje dominanci agresora nebo se vzbouří a odejde.

„Rozchod je záležitostí obětí, nikoliv agresorů. Tento proces osvobození je bolestivý a oběti znovu prožívají pocity provinění, protože agresor se sám staví do role opuštěné oběti, čímž si nachází novou záminku k násilí. Při rozchodu se agresori vždy pokládají za poškozenou stranu a vydírají partnerku prostřednictvím dětí.“⁴⁾

Fyzické násilí jde většinou ruku v ruce s psychickými útoky. „Psychické násilí v rodině lze také označit jako útok na identitu druhého a mnohdy odnětí celé jeho identity, proces morální destrukce, a užít termínu „perverze“, protože jasně odkazuje k pojmu zneužití jako v případě všech zvrácených a úchylných jedinců. Tento druh perverze začíná zneužitím moci, pokračuje narcistickým zneužitím v tom smyslu, že zneužívaný jedinec ztrácí veškerou sebeúctu, může skončit i sexuálním zneužitím.“⁵⁾

„Perverzní násilí mezi partnery se projevuje v krizových situacích, když jedinec s perverzními obrannými mechanismy nedokáže převzít

odpovědnost za obtížnou volbu. Jedná se o nepřímé násilí, spočívající především v neúctě k druhému člověku.“⁶⁾

Jedinec s představou o ideálním manželství má s partnerem zdánlivě normální vztah až do chvíle, kdy si musí vybrat mezi tímto a novým vztahem. Perverzní násilí bude o to větší, čím ideálnější byla původní představa, odpovědnost musí podle něj přijmou druhý partner.

Jak se tedy psychickému bránit? „Oběť musí nejprve odhalit existenci perverzního procesu, v jehož rámci je na ni svalena veškerá odpovědnost za manželský nebo rodinný konflikt a poté problém analyzovat s „chladnou hlavou“ a bez pocitů viny. K tomu je třeba, aby se vzdala své ideální představy o absolutní toleranci vůči partnerovi a uznala, že ten koho měla nebo ještě stále má ráda, je pro ni nebezpečným. Musí také rozpoznat nebezpečí hrozící jejich dětem.“⁷⁾ Oběť se může bránit jenom tehdy, když se vymaní z agresorova ovládnutí a přistoupí na to, že je nebezpečný navzdory bývalým nebo stále trvajícím citům, které k němu chová.

Pro oběť je důležité, aby násilí neoplácela násilím, aby se nesnížila k takovému chování jako útočník. Také nemá smysl se pokoušet před násilníkem nějak ospravedlňovat, nebo mu něco vysvětlovat. Podle agresora nemá ten druhý pravdu, nebo je všechno co říká přinejmenším podezřelé, přičítá oběti zlé úmysly. K tomu, aby oběť dokázala psychicky vzdorovat, nutně potřebuje podporu. Někdy stačí jediný člověk, který dokáže oběti v jakékoliv souvislosti vyjádřit svou důvěru, a oběť nalezne znovu sebedůvěru. Pokud oběť ve svém okolí takovouto osobu nemá, je nejlepší obrátit se s žádostí o pomoc k odborníkům.

1.3. Muž jako oběť domácího násilí

Ve většině případů jsou obětí domácího násilí ženy. Existuje ovšem pět až sedm procent mužů, kteří trpí podobně jako týrané a ponižované ženy. Ženy se samozřejmě mnohem méně uchylují k použití fyzické síly, byť to dovedou, stejně dobře jako muži, ale v posledních letech

přibývá mužů, které manželka či partnerka týrá a vydírá zejména psychicky.

„Odborníci se shodují, že hlavní vinu nese stupňující se ženská emancipace a rozpad tradičního modelu partnerských vztahů, takže by se násilí mezi partnery mohlo v brzké době stát vyrovnanou záležitostí.“⁸⁾ To, že si muž dá od ženy líbit prakticky vše, je pro většinu mužské populace naprosto nepřijatelné. Podle psychologů má toto chování nejčastější příčinu v tom, že muži tyto ženy přespříliš milují, obdivují a nikdy by se neodvážili na své bohyně vztáhnout ruku. Svou tyranku omlouvají a z jejich prohřešků viní sami sebe, staví se do zcela podřízené role, mohli bychom toto chování muže označit jako „zobání ženě z ruky“.

1.4. Děti jako svědci domácího násilí

Třebaže nejsou děti hlavními aktéry domácího násilí mezi partnery, jsou jeho svědky v mnoha domácnostech. Vliv domácího násilí na ně je naprosto devastující. Čím jsou mladší, tím je to horší. Jejich reakce, kterými se vyrovnávají s násilím panujícím v rodině, jsou různé. Nejčastěji se děti snaží napadeného bránit, čímž se však samy vystavují nebezpečí násilí, nebo odvézt a ochránit mladší sourozence, nebo jim alespoň schovat hlavu pod polštář, aby nic neslyšeli. Do těchto zoufalých ochranných reakcí vkládají děti veškerou svoji energii, kterou by mohly třeba investovat do studia, případně vlastních zájmů. Nemají sílu na to, aby se mohly z něčeho těšit, neprožívají normální dětství.

Děti jako svědci násilí se mohou chovat více agresivně a nebo naopak bázlivě. Chlapci vykazují spíše problémy jako je nepřátelství a agrese, dívky trpí spíše depresemi a somatickými potížemi. Děti mohou být více neklidné, úzkostné, trpí malou sebeúctou, jsou zlostné, mají potíže se sebekontrolou. Mohou zcela přestat komunikovat s vrstevníky, učitelkami. Mohou mít i další potíže ve škole a to s koncentrací, přizpůsobením, ale i jazykové potíže, mentální zpoždování. Řada dětí, obzvlášť pokud žijí stále v jedné domácnosti s násilníkem, nebo jsou

nuceny soudem či orgány péče o děti ke styku s ním, i když se dopouštěl na jejich matce nebo na nich násilí, je neustále ve stresu. Děti si vybavují útok a prožívají opakovaně stavy úzkosti, na které mohou navazovat poruchy spánku či dokonce regrese - návrat do předchozích vývojových období.

Neustále se opakující kolotoč násilí, permanentní nejistota a nestabilita jsou pro děti strastiplné a psychicky neúnosné. Ani matka, neschopná cokoliv řešit, není pro ně citovou oporou. A tak často utíkají z domova nebo se uchylují k drogám a alkoholu, někteří dokonce přejdou na stranu agresora. Jejich motivem je pak strach. Stanou se lhostejní, v mnohých případech začnou oběť, většinou matku, i nenávidět.

Ze zmíněných 191 klientech o.s. Rosa bylo 165 vztahů s dětmi, svědky násilí byly v 94,5% rodin. Pokud vezmeme celkový počet dětí žijících v těchto rodinách, svědky domácího násilí se stalo 275 dětí.

1.5. Ochrana a pomoc obětem domácího násilí

Dlouhodobé násilí má tendenci k zvyšování četnosti a intenzity. Pokud je žena v bezprostředním ohrožení je třeba především zajistit pro ni a děti bezpečí a zároveň jim poskytnout kvalifikovanou pomoc. Oběti domácího násilí mají možnost obrátit se o pomoc většinou na nestátní zařízení. Tím, které se specializuje na pomoc obětem domácího násilí je u nás např. již zmiňované informační a poradenské centrum ROSA nebo krizová linka DONA provozovaná občanským sdružením Bílý kruh bezpečí. Tým odborníků - právníků, lékařů, sociálních pracovníků a psychologů- tu poskytuje obětem vedle konkrétních praktických rad i psychickou podporu. Ženě se dostane podrobných informací i o tom, jaké bude mít její rozhodnutí následky. Pokud se žena rozhodne opustit partnera a odchází do azylového domu, získává sice bezpečí a klid, ale zároveň je to pro ni zvýšená finanční zátěž, děti musí třeba změnit školu, ona mnohdy zaměstnání. Je nutné aby žena byla dobře připravena na případné následky svého rozhodnutí, než jej učiní.

Pokud se rozhodne žena ve vztahu zůstat, možnosti pomoci pro dvojici, kde dochází k násilí, záleží mimo jiné i na intenzitě a trvání násilí. Rodinná terapie může být účinná pouze v některých případech. Lze ji očekávat tam, kde násilí netrvá dlouho a není příliš závažné, pokud má žena ve vztahu jistou autoritu a muž se snaží s násilím skončit. Muž je veden k tomu, aby přejímal za násilné chování zodpovědnost a objevil fakt, že pro žádné fyzické násilí neexistuje omluva. Pokud muž přijme zodpovědnost za vlastní násilnické chování, má to význam ve vztahu nejen k ženě, ale také ve vztahu k sobě samému. „Pokud muž svaluje vinu na vnější okolnosti, například na provokace ženy, nemůže se konfrontovat se sebou samým. V jisté rovině ví, že ublížil, a to vědomí je pro něho velkým psychologickým břemenem.“⁹⁾ Žena se učí přijímat zodpovědnost za svou bezpečnost, některé ženy nedokáží ze vztahu odejít, i když vědí, že jim hrozí nebezpečí. Oba partneři se učí citlivě vnímat signály hrozícího násilí v počátcích, kdy mohou pozměnit své chování. Obvykle je třeba se v terapii zabývat změnou vzájemných očekávání manželských partnerů vůči sobě a také změnou jejich vzájemného vztahu a způsobů komunikace.

Některé oběti, zvláště ty, které byli psychickému tlaku vystaveny krátkodobě, z něj vyvážnou bez psychických následků, zůstává pouze špatný zážitek. Prožité násilí může zanechat na oběti různé stopy – chronickou únavu, nespavost, různé bolesti nebo psychosomatické potíže, ale také závislostní chování (bulimii, alkoholismus, toxikomanii). U mnoha obětí se projeví také nekontrolovatelná agresivita, která je pozůstatkem z doby, kdy se nemohly bránit. Agrese nebo ponížení jsou znovuprožívány ve dne v představách, v myšlenkách s náhlými pocity hrozivé blízkosti již prožité situace, nebo ve spánku, kdy způsobují nespavost a noční můry. Dlouhodobě vede strach z agresora a vzpomínka na traumatický zážitek k vyhýbavému chování.

„Přes všechny následky, které na nich násilí agresora zanechá se oběti rodinné násilí zřídka kdy chtějí mstít. Chtějí pouze uznání toho, co musely vytrpět, někdy očekávají od agresora omluvu nebo lítost. Zbytečně, protože utrpení druhých pro něj nemá žádný význam.“¹⁰⁾

1.6. Trestní postih pachatele domácího násilí

Donedávna byly jednotlivé případy tzv. domácího násilí zařazovány pod konkrétní trestné činy jako jsou výtržnictví, násilí proti jednotlivci, ublížení na zdraví, pokus vraždy apod., případně přestupky, pokud šlo o útoky minimální intenzity. Účinnost těchto forem byla ovšem vždy oslabena procesními obtížemi – na skutkové podstaty těchto trestných činů se totiž vztahuje ustanovení o tzv. souhlasu poškozeného, tedy souhlasu poškozeného partnera podezřelého pachatele.

Neudělení souhlasu poškozeného znemožňovala úspěšné dokončení příslušného trestního či jiného řízení. V mnohých případech byl již udělený souhlas odvolán, přičemž důvodem tohoto odvolání může být okolnost, že pachatel a oběť musí i nadále sdílet společnou domácnost, což vytváří nebezpečí odplaty. Pachatel není z bytu vykázán tak jak je tomu např. v Rakousku, i v případě, kdy byl tento souhlas dán, je dokazování násilí velmi obtížné.

Potřeba změny v oblasti trestního postihu pachatelů domácího násilí vedla zákonodárce nejdříve ke změně trestního zákoníku, kdy s účinností od 1. června 2004 zavedl jako zvláštní skutkovou podstatu trestného činu (v rámci trestných činů proti rodině a mládeži – ustanovení § 215a trestního zákoníku) trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě.¹¹⁾

Zmíněného trestného činu se dopustí každý, kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě. Pachateli v případě spáchání tohoto trestného činu hrozí uložení trestu odnětí svobody až na dobu 3 let.

Jestliže se ovšem pachatel uvedeného jednání dopustí způsobem zvlášť surovým nebo toto jednání uskutečňuje vůči více než jedné osobě, případně pokud uvedené jednání byť vůči jediné osobě provozoval po delší dobu, může být odsouzen k trestu odnětí svobody na dobu od 2 do 8 let. K nově zavedené skutkové podstatě je třeba podotknout, že k zahájení trestního stíhání podle § 215a není třeba souhlasu poškozeného.

Podle statistiky o.s. ROSA byla k domácímu násilí volána policie v 93 případech. Trestní oznámení podalo 38 žen, z toho 9 jich je následně stáhlo. Dva muži skončili ve vazbě. Policie šetří 5 ublížení na zdraví a jeden přestupek. Sedmnáct trestních oznámení bylo vyřešeno jako přestupek s pokutou. Tři jejich partneři byli odsouzeni k trestu s podmíněčným odkladem.

1.7. Shrnutí

Tato výše uvedená změna je ale jen počátkem řešení toho problému. Je nutné přijmout další opatření, kterými by byli zvýhodňovány potencionální oběti. Existuje další pokus ke zlepšení pozice oběti domácího násilí a tou je soubor osmi novel vypracovaných expertní skupinou Aliance proti domácímu násilí. Stěžejní inspirací se stal rakouský model, který také doporučuje Rada Evropy jako vzorový model pro řešení problematiky domácího násilí.

Hlavním momentem v řešení situace je vykázaní násilníka z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou, jakož i z bezprostředního okolí tohoto obydlí. Vykázání z obydlí zahrnuje rovněž i zákaz návratu do vymezených prostor na dobu deseti dnů. Během těchto dnů má žena možnost vyhledat odbornou psychologickou a právní pomoc. Po těchto deseti dnech se jí vrací možnost rozhodnout, jak bude případ dál řešen. Např. podáním návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu v průběhu vykázaní se doba trvání vykázaní prodlužuje až do pravomocného rozhodnutí soudu o tomto návrhu. Změnit by se měl i přístup některých policistů.

2. Děti jako oběti domácího násilí

„Ubližování dítěti v nejrůznějších jeho formách a intenzitě bylo v minulosti chápáno jako samozřejmost, vyplývající mimo jiné z nepochopení dítěte coby právního subjektu a přetrvávání jeho nerovnoprávného postavení ve společnosti.“¹²⁾

Existuje například mnoho důkazů o tom, že násilí vůči dětem je jev starý jako lidstvo samo. Rodičovská praxe odkládání nebo zabíjení nadbytečných dětí představovala u většiny středověkých kultur možný způsob omezování počtu dětí. Ještě ve středověku byly nežádoucí děti opouštěny a ponechávány svému osudu. U mnoha kultur to bylo považováno za přijatelný postup, jak se zbavit nejen znetvořených a nemocných dětí, ale také nadpočetných novorozenců, kteří by příliš zatěžovali ekonomické zdroje rodiny.

Teprve koncem 19. a začátkem 20. století se pracovníci péče o dítě začali velmi zvolna zabývat tímto problémem v kontextu s nutností zvyšovat ochranu dítěte a zabezpečovat rozvoj všech jeho sil a schopností.

2.1. Příčiny zneužívání a týrání dětí v rodině

To, čemu se dítě od narození učí a naučí je v podstatě určováno rodinou. Rodina uspokojuje biologické potřeby dítěte, poskytuje uspokojení základních psychických potřeb, především potřebu bezpečí a trvalého citového vztahu. Rodina poskytuje základní vzorce chování, působí na vytváření představy dítěte o sobě samém – tzn. na jeho sebepojetí a sebehodnocení, v rodině dítě přijímá hodnoty a morální normy, učí se, co je správné a co nesprávné, co je vhodné a co ne.

V životě dnešní běžné rodiny zaujímá velmi významné místo škola. Docházka do školy se stává nejdůležitější součástí života každého školou povinného dítěte. Školní úspěch je velmi důležitý jak pro dítě, tak pro jeho rodiče. V přístupu dítěte ke škole hrají důležitou roli postoje

rodičů. Zpočátku chce mít dítě pěkné známky mimo jiné i proto, aby udělalo radost svým rodičům, aby se vyhnulo jejich trestu, aby neztratilo jejich lásku. Důležitým faktorem školní úspěšnosti dítěte může být i jeho vlastní postoj a očekávání. Reakce mnohých rodičů na sebemenší neúspěch dcery nebo syna nebývá právě nejpozitivnější. K pocitu neúspěchu se pak u dítěte přidává strach z potrestání rodiči. „Tresty, které někteří rodiče používají při školním neúspěchu dítěte, hraničí někdy s týráním, nebo tento pojem přímo naplňují. Děti bývají za neúspěch bity, mají domácí vězení, musí se několik hodin denně učit, mají zakázány oblíbené činnosti. Jiným oblíbeným trestem rodičů bývá ignorování dítěte. Rodiče přestanou s dítětem komunikovat a tím mu dávají najevo svoji nespokojenost.“¹³⁾

Reakce rodičů na špatný prospěch dítěte by měla obsahovat pozitivní i konstruktivní prvek do budoucnosti – povzbudit dítě, že každý neúspěch se dá napravit, že je zapotřebí přidat v práci, že vše je možné vyřešit. Někdy mohou děti za reakcemi rodičů vnímat, že jsou milovány pouze tehdy, pokud jsou úspěšné. To se pak samozřejmě odráží v jejich sebevědomí, sebehodnocení a v celkovém pocitu jejich jistoty. Škola přestává být místem, kde se dítě může něco nového dozvědět a naučit, kde se setkává se svými kamarády, a stává se jakýmsi „strašákem“, kde základním pocitem, který děti prožívají, je úzkost, strach z neúspěchu a následné reakce rodičů.

Argumentem rodičů pro trestání dětí za neúspěch ve škole je fakt, že úspěšnost ve škole, pomáhá získat vyšší vzdělání, které pak později umožňuje získat zajímavější a lépe placené zaměstnání. Existují však i rodiny, kde vzdělání nemá téměř žádnou hodnotu, rodiče nedbají o prospěch dítěte, nezajímají se o jeho přípravu do školy. Dítě nebývá samo motivováno a na školu se nijak nepřipravuje, což se v jeho školním prospěchu zákonitě projeví. Školní neprospěch je pak jedním z projevů zanedbávání dítěte. Stejně tak náhlé zhoršení prospěchu dítěte může být známkou fyzického či psychického týrání, nebo pohlavního zneužívání dítěte v rodině.

Děti se mohou stát oběťmi násilí v rodině prostě proto, že v rodině jsou, a že v rodině násilí, většinou mezi rodiči příp. rodičem a jeho partnerem již existuje.

„Obvykle nechtějí být nesolidární s rodičem –obětí a násilí je na nich konáno jako na dětech, které patří tomu druhému. Děti se stávají terčem násilných projevů určených druhému rodiči. Zraněný rodič si jakoby na oplátku vylévá na dětech zlost, protože se mu ji nedaří projevit před útočníkem.“¹⁴⁾ Děti jsou v rukou rodiče lehce manipulovatelné bytosti, které lze ponižovat tak, jak to rodič sám zakusil nebo stále zakouší. Každá dětská radost pro něj může být nesnesitelná. Týrá své dítě za všechno, co udělá nebo vysloví. Existuje zde určité nutkání nechat dítě zaplatit za všechno, co sám prožil. Útočník nedokáže svoji zlobu a útoky ovládnout a nenávist přenáší z nenáviděného partnera i na děti, ze kterých se tak stává terč určený ke zničení.

Násilí je v mnoha případech pácháno pouze na dětech, bez násilí projeveného vůči ostatním členům rodiny. Mnohdy bez vědomí druhého z rodičů, v horším případě s jeho „tichým souhlasem“, kdy partner ví, že ten druhý nějakým způsobem týrá své dítě, ale tomuto jednání nezabrání. Netýrající a nezneužívající rodič se také může domnívat, že to, co dělá ten druhý, je správné. I tohle může pramenit z jejich vlastní zkušenosti z dětství. „Pokud jako děti věřili, že jejich rodiče vědí všechno nejlíp a oni sami nevědí nic, je velice snadné se v dospělosti těchto pocitů držet a usoudit, že partner, to ví nejlíp.“¹⁵⁾

„Násilí na dítěti je znamením vědomého nebo nevědomého zavržení dítěte jedním z rodičů. Rodič se může omlouvat, že jedná s určitým výchovným cílem, v zájmu dítěte, skutečnost je ale taková, že mu dítě překáží. Přitom týrané dítě je samo často pokládáno za tyrana, který přináší rodičům jenom potíže a zklamání.“¹⁶⁾

Dítě velmi dobře cítí, že neodpovídá přáním svých rodičů (v mnoha případech to ani nelze) nebo že je rodiče nechtěli. Pociťuje vinu za jejich zklamání, snaží se chovat podle představ svých rodičů, spouštěčem násilí však není chování dítěte, ale sama jeho existence.

Vedle násilí, které spočívá v násilí či v destrukci osobnosti dítěte, existují rodiny, kde panuje nezdravá atmosféra dvojsmyslných pohledů,

náhodných doteků a sexuálních narážek. V těchto rodinách nejsou jasné vymezeny hranice mezi generacemi, nerozlišuje se mezi tím, co je běžné a co již zasahuje do oblasti sexu. Nemusí se jednat přímo o incest, ale je to klima, kdy je dítě připraveno o svoji dětskou pozici a včleněno do sexuálního života dospělých jako svědek – např. jako alibi jednoho z rodičů při návštěvách milence, jako posluchač vyprávění o sexuálních selháních vlastního rodiče. Takovéto postoje navozují klima nezdravé spoluviny, tento způsob komunikace může být prezentován jako způsob „být moderní“. Paradoxem je, že může existovat vedle jinak velmi přísných výchovných principů. Oběť je nucena popřít sebe sama a perverzní nadvláda jí brání vnímat věci jasně a tak s nimi skoncovat.

Týrané děti nejsou zpravidla schopny na jednání svých rodičů upozornit a přivolat si pomoc - nejen pro svůj útlý věk nebo strach z následků "žalování" na rodiče, na kterých jsou citově závislí, ale i proto, že takové jednání považují většinou za normální, protože jiné nezažily. Je těžké pochopit, že týrané děti často své rodiče milují a všechnu vinu hledají u sebe. Pro děti je totiž velmi obtížné si připustit, že jejich rodiče je nemají rádi, že jsou jim lhostejné nebo dokonce na obtíž. Mnohem snesitelnější je představa, že rodiče se tak chovají proto, že ony jsou zlobivé a špatné a nic jiného si nezaslouží. Ve zvýšené míře jsou týráním ohroženy děti zdravotně či mentálně postižené a děti neklidné nebo plačtivé, protože své agresivní nebo nevyzrálé a emočně nestabilní rodiče více zatěžují a rozčilují.

Příčiny zneužívání a týrání dítěte v rodině tedy lze shrnout takto:

- Ø charakterová nebo emocionální odchylka jednoho z rodičů, která zabraňuje rodiči vytvořit si kladný vztah ke komukoliv, včetně vlastního dítěte. Jedinec, který je citově chladný, nemusí své dítě vyloženě týrat, ale pravděpodobně jej bude citově zanedbávat.
- Ø rodič může být jedinec s duševní poruchou – neurotické či psychotické duševní onemocnění, psychopatie.
- Ø rodič, deviantní osoba, která se nedovede dostatečně ovládat a má obecně zvýšený sklon reagovat násilím. (Jde o alkoholiky, toxikomany, a kriminální osoby, které v rámci abúzu ztrácejí

zábrany, pro něž je charakteristická nezdrženlivost, dráždivost, výbušnost a bezohlednost).

- Ø vlastní zkušenosti z dětství jednoho nebo obou rodičů, rodič týraný v dětství bude pravděpodobně týrat i své dítě, neboť zkušenosti z chování vlastních rodičů, vzorce chování, způsoby řešení situace přejal a přenesl je do své rodiny.
- Ø kulturní a sociální podmínky rodiny v nichž rodina žije – celkové kulturní prostředí určuje přijatelnost nebo nepřijatelnost určitého chování, ve snaze o co nejlepší finanční zajištění rodiny jsou často rodiče zaujati svou kariérou a svými zájmy, či zcela pohlceni podnikatelskou činností, která jim nedovoluje věnovat čas vlastním dětem.
- Ø okolnosti, za nichž došlo k početí a narození dítěte – fakt, že dítě bylo příčinou uzavření manželství, ukončení studia či počínající slibné kariéry z něj může činit objekt týrání.
- Ø nereálné požadavky rodičů na dítě – rodiče do dětí vkládají své většinou nerealizované životní představy a ty je nejsou schopny naplnit.
- Ø postižení dítěte (lehká mozková dysfunkce) – rodič si ještě před narozením dítěte vytvoří jeho ideální podobu a postižené dítě je pro něj zklamáním, se kterým se nedokáže vyrovnat.
- Ø adopce dítěte – adoptované dítě si sebou nese odlišné genetické předpoklady než má jeho rodina, také negativní zážitky z vlastní rodiny či ústavu. Očekávání rodičů lze je těžko plnit a při řešení výchovných problémů pak fakt, že jde o cizí dítě může usnadnit rodičům hrubé zacházení s dítětem.
- Ø rodiče, kteří o děti obecně nestojí, jsou jim na obtíž, mají jiný hodnotový systém.
- Ø rodiče se zvýšenou potřebou moci nad dítětem, která slouží jako kompenzace pocitů méněcennosti a nejistoty. (Jde např. o jedince dlouhodobě nezaměstnané, s neuspokojivým osobním životem).
- Ø vztah rodičů k sobě navzájem je také příčinou negativního chování k dítěti, přes které řeší své vlastní problémy, a na které si „vylévají“ svoji nevraživost na partnera.

2.2. Formy zneužívání a týrání dítěte v rodině

Poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné bylo definováno jako syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN). Jde o soubor negativních důsledků špatného zacházení s dítětem. Tyto příznaky mohou vzniknout následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče, kdy dítě trpí zanedbáváním jeho důležitých životních potřeb. Dítě nejčastěji poškozují jeho rodiče, eventuálně další členové rodiny, pokud jsou k němu necitliví a bezohlední, pokud je podřizují nebo využívají k uspokojení vlastních potřeb. Toto chování lze chápat jako zneužití fyzické síly či psychické nadřazenosti a moci dospělého nad komplementárně podřízeným a závislým dítětem.¹⁷⁾

Syndrom CAN v sobě zahrnuje fyzické a psychické týrání, sexuální zneužívání a zanedbávání a také tzv. systémové týrání (týrání systémem, vytvořeným na ochranu dětí - nevhodnými přístupy a špatným rozhodováním) a sekundární viktimizaci (druhotné zraňování a vystavování dítěte psychické zátěži v průběhu vyšetřování pro syndrom CAN, kdy se dítě jako oběť týrání stává ještě obětí vyšetřování).

Pohlavní zneužívání bylo formulováno v poznávacím procesu syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte jako poslední, pro jeho nebezpečí však bývá uváděno na prvním místě a bývá samostatně označováno jako syndrom CSA.

Podle dat klientek občanského sdružení Rosa se z 275 dětí, jako svědků domácího násilí, stalo 58 z nich i obětí domácího násilí – tedy 21%. Věkové rozložení dětí ukazuje graf v příloze č.3. Tyto děti byly hrubě a opakovaně psychicky týrány (16 dětí) a nebo i fyzicky napadeny (4 děti při obraně matky a 36 dětí přímo násilníkem). Tyto děti byly v 17 případech bity (rukou, vařečkou, páskem, prknem, flétnou), 7 z nich bylo fackováno, 1 škrnceno, 1 zkopáno, 3 byly odhozeny, 1 udeřeno do hlavy. Dalších 8 dětí zažilo sexuální násilí: 3 dívky byly pohlavně zneužity

svým otcem, další 4 dívky a 1 chlapec byli svým otcem a nebo druhem matky sexuálně obtěžováni.

2.2.1. Fyzické týrání

Fyzické týrání je nejen vědomé tělesné ubližování dítěti, ale také nezabránění takovému zacházení s dítětem, představuje vlastně všechny nepřiměřené akty násilí na dítěti

- Ø nepřiměřené bití rukou – pohlavky, facky - či různými nástroji – vařečka, pásek
- Ø kopání do dítěte, údery pěstí
- Ø popáleniny, opaření horkou vodou
- Ø bodné rány – často nůžkami
- Ø vytrhávání vlasů, nepřiměřené tahání za ušní boltce
- Ø odmrštění, odhození dítěte
- Ø škrcení, dušení
- Ø svazování, připoutání
- Ø silné třesení zejména s malým dítětem
- Ø odnímání spánku, potravy

Fyzicky týrané dítě bývá obvykle mladší, často mladší než tři roky. Pro tak malé dítě je běžným prostředkem vyjadřování afektivních stavů pláč. To ale může být podnět, který u některých rodičů vyvolává zlost a nepřiměřenou agresi. Fyzické týrání probíhá opakovaně, s mezidobími, kdy rodiče navštěvují lékaře s různými typy poranění, pro které mají nejasné a nekonsistentní vysvětlení. Děti kojeneckého a batolecího věku jsou nejvíce ohroženy smrtelnými následky, a to vzhledem ke své zvýšené zranitelnosti a naprosté bezbrannosti. „Ještě častějším terčem tělesného týrání než malé děti jsou teenageři.“¹⁸⁾ Kruté zacházení s nimi je omlouváno snahou o dobrou výchovu a poslušnost, protože provokují a svým způsobem si takového chování zaslouží.

Potrestání dítěte pohlavkem nebo příležitostným plácnutím přes zadek nemůže dítě skutečně poškodit, pokud rodič nezačne překračovat určité meze. Pokud je schopen stanovit hranice v tom, kolik bolesti

působí, není toto jednání i když to třeba není ta nejúčinnější forma trestu, týráním,. Pokud ale tyto hranice překročí a využívá svoji fyzickou převahu a hrubou sílu k tomu, aby způsobil dítěti fyzickou bolest, mluvíme o týrání dítěte. Příčinou fyzického týrání adolescentů může být také vzpoura proti autoritám a hledání větší nezávislosti. Rodičům, kteří se snaží své dítě stále ovládat, to může připadat jako ohrožení, a aby dítě zvládli, uchýlí se k násilí.

Specifickým případem fyzického týrání dětí je tzv. Münchhausenův syndrom by proxy. Tato porucha spočívá v tom, že rodiče, typicky matka, která se ve svém okolí jeví jako starostlivá a pečující, svoje dítě poškozují proto, aby přes potíže, které sama dítěti způsobila, získala zájem, pozornost a kontakt s lékařem.

„Matka bývá často až nadměrně idealizovanou postavou, která své dítě přirozeně miluje a chrání, je připravena za ně obětovat třeba vlastní život.“¹⁹⁾ Přesto existují případy, kdy se matka rozhodla ohrozit své děti na životě. Pokus o vraždu dítěte může být chladnokrevným projevem nátlaku na partnera, či jiného člena rodiny, nebo projevem zoufalství a bezmoci, v pro ni neřešitelné životní situaci. Ať už jsou příčiny tohoto extrémního chování jakékoli, vymyká se tento čin běžnému chápání.

2.2.2. Psychické týrán

Psychické týrán je takové chování, které má negativní vliv na citový vývoj dítěte, vývoj jeho chování, osobnosti a sebehodnocení či negativní vliv na rozvoj interpersonálních vztahů.

K takovému chování patří zejména :

- Ø nadávky, ponižování, zesměšňování, opovrhování.
- Ø výhrůžky, cílené vyvolávání strachu u dítěte.
- Ø odmítání dítěte, citové vydírání (např. „Když se nebudeš učit, utrápí mě to, budeš zlobit, zabije mě to“).
- Ø permanentní srovnávání s úspěšnějším sourozencem.
- Ø nepřiměřené zatěžování dítěte domácími povinnostmi či péčí o sourozence.

- Ø požadavek nereálných výkonů – ve škole, v zájmové oblasti.
- Ø násilná izolace, nepřiměřené oddělení od vrstevníků či jiných osob a také chování rodičů v souvislosti s rozvodem manželství.
- Ø zatahování dítěte do konfliktů, zneužívání dítěte jako svědka.
- Ø bránění ve styku s druhým rodičem.
- Ø získávání dítěte na svoji stranu, negativní ovlivňování dítěte proti druhému rodiči.

Z výše uvedeného je patrné, že psychické týrání dítěte může mít různé podoby. Může být orientováno přímo k dítěti, které je pak obětí různých „sadistických“ způsobů výchovy, mnohdy racionalizovaných snahou dítě dobře vychovat. Dítě může psychicky týráno i tehdy, když agrese není cílena přímo k němu, ale projevuje se mezi rodiči navzájem. Protože se rodiče cítili jako děti málo milováni, přejí si, aby jim to jejich děti nahradily. Dítě ale nemůže napravovat životní zklamání rodičů, tak jsou rodič i dítě nešťastní a cítí se dotčeně. Nespokojený rodič má pak na dítě nespravedlivé požadavky, nebo je k němu nepřiměřeně kritický.

Za extrémně traumatizující situaci lze považovat to, když je dítě svědkem vraždy nebo pokusu o vraždu mezi rodiči.²⁰⁾ Děti mají těžké pocity viny, že nedokázaly neštěstí zabránit a zavražděnému rodiči pomoci. Někdy se děti chovají navenek klidně, přizpůsobivě, jindy začnou projevovat neobvyklou loajalitu rodiči, který zůstal, ale prakticky vždy trpí následnými nenávistnými spory mezi pozůstalými příbuznými. Co navenek vypadá u dítěte jako normální, adaptovaná reakce, může mít projev vnitřního rozpojení, obranného přizpůsobení se traumatické situaci, ale za cenu, která se v podobě různých psychopatologických obtíží může projevit později.

Pro zdravý psychický vývoj potřebuje dítě oba rodiče. Nejde jen o jejich prostou fyzickou přítomnost, jde o to, aby mohlo mít dítě pozitivní emoční vazbu k matce i otci, aniž by se dostávalo do vnitřního konfliktu v tom smyslu, že pozitivní vztah k jednomu rodiči prakticky vylučuje pozitivní vztah k druhému rodiči. Stres pro dítě nepředstavuje pouze vlastní rozvodová situace. V naprosté většině případů pokračuje

atmosféra plná napětí, která se projevu v často nekonečně protahovaných porozvodových sporech, které se týkají výživného, styku dítěte s rodičem, v jehož přímé péči není. Dítě se stává v těchto sporech důležitou osobou, protože se na jeho přání rodiče často odvolávají a argumentují prospěchem pro dítě. Dítě přestává být chráněno jako dítě a je předčasně konfrontováno s partnerskými problémy matky a otce, je v nich zneužíváno a mnohdy deformováno. Rozvodová situace bývá bolestivou zkušeností pro všechny zúčastněné. Přináší pocity, kterým bychom se chtěli vyhnout – vztek, nenávist, bezmoc, bolest, opuštěnost, se kterými často bohužel zůstává dítě samo.

2.2.3. Sexuální zneužívání

Sexuálním zneužíváním označujeme všechny formy chování se sexuálním podtextem, tedy i ty, při kterých dítě na první pohled nestrádá. Dítě může některé formy sexuálního zneužívání prožívat jako relativně příjemné, ale i tehdy má sexuální zneužívání negativní dopad na další psychický vývoj. Existuje několik forem sexuálního zneužívání dětí :

Ø bezkontaktní sexuální zneužívání

- § obnažování se před dítětem, masturbace před dítětem, setkání s exhibicionistou
- § pozorování nahého dítěte za účelem sexuálního vzrušení
- § vystavení dítěte sledování porno časopisů a pornofilmů
- § přinucení dítěte sledovat soulož

Ø kontaktní sexuální zneužívání

- § osahávání či líbání dítěte na intimních místech
- § nucení dítěte, aby manipulovalo pohlavními orgány svými nebo zneuživatelé
- § orálním análním sex
- § sexuální styk, znásilnění

Ø komerční sexuální zneužívání

- § zneužití dítěte k prostituci, pornografii

„Každá sexuální aktivita mezi dítětem a rodičem, nevlastním rodičem, náhradní rodičovskou postavou, sourozencem nebo širšími členy rodiny bývá označována pojmem incest. Rodiny, v nichž je jedno nebo více dětí sexuálně zneužíváno kontinuálně s pravidelnou či nepravidelnou frekvencí, jsou nazývány incestními rodinami.“²¹⁾ Uspokojování emočních potřeb jednotlivých členů takovéto rodiny není vzájemné, individuální emoční potřeby jsou uspokojovány na úkor ostatních. Členové rodiny nemívají mnoho přátel, vyhýbají se sociálním kontaktům, děti jsou rodiči odrazovány od navazování vztahů s vrstevníky. Kamarádské vztahy jsou pro dítě obtížně realizovatelné. Svět existující mimo okruh rodiny je vnímán jako nebezpečný. Systematický kontakt s vnějším světem obvykle zprostředkuje zneužívající rodič, který tuto svoji výlučnou roli využívá k posílení závislosti ostatních členů rodiny na něm a upevňování své pozice v rodině.

Uplatňování moci zneužívajícího rodiče probíhá v kontextu strachu z autority. Tento strach je podmiňován různými formami fyzického či psychického nátlaku včetně sexuálního zneužívání jednoho nebo více členů rodiny. Paralelně s popíráním pozitivních stránek vnějšího světa často dochází i k popírání vnitřní reality rodiny. Dlouhodobé popírání skutečné podstaty toho, co se ve skutečnosti v rodině děje, je obranný mechanismus, který má za následek nedůvěru k vlastním pocitům, ztrátu sebereflexe a schopnosti empatie, tedy schopnosti vcítit se do pocitů, jednání druhé osoby.

Deficit empatie, který je přítomen v různé míře u všech členů incestní rodiny, se u zneužívajícího rodiče projevuje omezenou schopností porozumění myšlenkovým pochodům a emocím ostatních členů rodiny a má za následek popření a dezinterpretaci jejich potřeb a přání.

Dalším z důsledků omezené schopnosti empatie je narušená komunikace. Základním rysem komunikace v rodinách s incestem je respektování práva silnějšího. Slabší členové rodiny se naučí, že důležitější než komunikovaný obsah je pozice sdělující osoby.

Neverbální komunikace má obvykle významnější roli než komunikace verbální. Odmítání verbální komunikace je častým nástrojem ovládnutí rodiny. Mlčení autority vyvolává mlčení ostatních členů rodiny, což chronickou tenzi v rodině zvyšuje. Defektní komunikace a deficit sociálních kontaktů může u dětí vyústit v absenci základních komunikačních a sociálních dovedností.

Charakteristické pro incestní rodiny je omezení spontánních emočních projevů. Členové rodiny jsou podřizováni někdy až obsedantním pravidlům chování a při spontánních emočních projevech se cítí provinile.

Jednou z funkcí rodiny je poskytování bezpečí jejím členům. V situaci, kdy je popírána vnitřní realita rodiny a neexistuje jasné vymezení rolí, není jasné kdo, koho a před čím by měl chránit. Absence ochrany zájmů dítěte se nejvíce projeví v ignorování nebezpečí jak ze strany rodiče, tak ze strany dalších příbuzných. O co méně je reflektováno ohrožení uvnitř rodiny, o to více je dítě varováno před nebezpečím, které mu hrozí mimo ni.

V rodinách s incestem dochází k systematickému narušování tělesných a emočních hranic členů rodiny. Ignorování tělesných hranic může mít podobu přivlastňování si osobních věcí, narušování tělesné intimity při koupání či oblékání, vynucování si tělesného kontaktu. Tělesné hranice jsou narušeny pokaždé, když zneužívající rodič zneužije svoji moc k nepatřičnému pozorování nebo dotýkání se jiného člena rodiny. Narušování hranic zneužívajícím rodičem nemění nic na jeho vyžadování dodržování pravidel chování.

V incestních rodinách dochází k zaměňování rolí. Rodič uděluje svému dítěti nepatřičnou roli, kdykoli se na něj obrací, aby uspokojil jeho „dospělé“ potřeby. Vztah mezi dítětem a rodičem se tak obrací směrem k uspokojování potřeb dospělého, který se na dítěti může stát závislým. Dítě se tak v jeho chápání může stát odpovědným za jeho emoční pohodu, jejíž součástí je i sexuální uspokojení. Zatímco si rodič prostřednictvím dítěte své potřeby plně uspokojuje, potřeby dítěte jsou potlačeny a neuznané. Součástí vztahů mezi členy rodiny se sexuálním zneužíváním dítěte jsou i psychické a tělesné násilí.

Ve většině případů incestu v rodině se matky ocitají v pozici nezneužívajícího rodiče, tedy rodiče, který selhává v poskytování bezpečí pro dítě. „Absence ochrany může mít formu fyzické nepřítomnosti matky či emoční neúčasti a ignorování dění v rodině. Matka si nevšímá prvních evidentních projevů sexuálního svádění dítěte zneužívajícím rodičem a neklade žádné překážky, žádnou hráz při počátku sexuálního zneužívání.“²²⁾ Někteří nezneužívající rodiče sami vytvářejí situace, které ke vzniku incestu mezi partnerem a jejich dítětem výrazně přispívají.

Část matek v incestních rodinách zaujímá ve vztahu k manželovi výrazně submisivní roli. Tyto ženy mají nízké sebevědomí, málo zájmů, často postrádají základní sociální dovednosti, mají málo přátel, poměrně obtížně navazují a udržují vztahy. Kontakt se světem přenechávají manželovi, který v rodině rozhoduje o tom, co je a co není správné.

Většinu nezneužívajících rodičů tvoří manželky závislých mužů. Závislý muž od své partnerky nerealisticky očekává, že bude naplňovat všechny jeho nenaplněné potřeby. Vnímá ji jako onnipotentní matku, která poskytne ochranu a náležitou péči infantilnímu jádru jeho osobnosti. Partnerce přitom vyhrazuje pozici nedotknutelné mateřské postavy.²³⁾ Emoční nezralost závislých mužů je předurčuje k tomu, že v uspokojování svých sexuálních potřeb inklinují ke stejně nezralým a závislým objektům, jako jsou oni sami.

Bez ohledu na to, zda je partnerka v roli submisivní či „omnipotentní“ matka, je ve vztahu s nespokojeným a neuspokojitelným partnerem trvale frustrována a trpí různými psychosomatickými obtížemi, které ji ještě vzdalují od dění v rodině a dělají ji nedostupnou pro zneužívanou dceru. Jednání nezneužívajících rodičů vyplývá z jejich individuální emoční zkušenosti, která má základ ve vztazích s vlastními rodiči, mono z nich má vlastní zkušenost se sexuálním zneužíváním v dětství. Znovuprožití zkušenosti na vlastních dětech jim pravděpodobně poskytuje příležitost získat ztracenou kontrolu nad svým traumatem. Do vztahů s vlastními dětmi se promítají i psychické obrany, jež nezneužívající rodiče v dětství nejčastěji používali. Jednou z důležitých psychických obran je identifikace s agresorem, která

umožňuje týranému nebo sexuálně zneužívanému dítěti získat subjektivní kontrolu nad vnější agresí. U matek, jež byly v dětství traumatizovány svými otci, se tato obrana může například projevit tím, že se snáze identifikují se svým agresivním partnerem než s viktimizovaným dítětem.

Zneužívající rodič je ve většině případů primárně orientovaný na své vrstevníky, ale selhání a neúspěchy s dospělými sexuálními objekty jej vedou k méně náročným a méně konfliktním vztahům s nedospělými osobami. Děti vnímá jako dospělé osoby. Sexuální zneužívání se v rodině objevuje v kontextu konfliktu, traumatické události v rodině, dlouhodobého onemocnění nebo nepřítomnosti matky či v akutní životní krizi. U většiny těchto případů je zneužití dítěte manifestací nevyřešeného konfliktu s partnerkou a mnohdy slouží jako odvedení naakumulované tenze. Zneužívající rodiče často sami sebe vnímají jako oběti vnějších nepřejících okolností. Nízké sebevědomí a sebedůvěra způsobují jejich přecitlivělost na situace odmítnutí a jakoukoli kritiku, kterou prožívají jako zradu. Ve fantaziích zneužívajících rodičů děti často vystupují jako symboly jejich vlastní závislosti a nezralosti. Reálný vztah rodičů s dítětem umožní zneužívajícímu rodiči vytvořit symbiózu, v rámci které může očekávat uspokojení nenaplněných přání. Uspokojení svých nenaplněných emočních potřeb zneužívající rodič dosahuje prostřednictvím jejich sexualizace s dítětem. Sexuální motivace tedy většinou nebývá primární motivací zneužívání dítěte. Zneužívajícímu rodiči se v intimním vztahu s dítětem dostává významnější role, než jako zažil nebo zažívá v jiných vztazích. Vynucená pozornost a zájem sexualizovaného dítěte může být kompenzací za odmítání partnerem. Jindy slouží jako skrytá nebo otevřená pomsta za zradu.

„Mimo incestu mezi dítětem a rodičem se v rodinách vyskytuje i incest sourozenecký definovaný sexuální interakcí mezi jedinci, kteří mají společného jednoho nebo oba rodiče. Sexuální vztah mezi sourozenci se v rodinách vyskytuje častěji než incest mezi dítětem a rodičem.“²⁴⁾ K jeho vzniku přispívá nedostatečný dohled a kontrola dětí rodiči a sdílení společné ložnice. V dysfunkčním rodinném prostředí, kde

jsou soustavně narušovány sociální role a hranice mezi členy může tento vztah sloužit jako obrana proti pocitům osamění, izolace či smutku, a může nabýt podobu agresivního uplatňování moci silnějším z obou sourozenců.

Během zneužívání nebo bezprostředně po něm prožívá dítě akutní traumatický stres, který se projevuje zahlcujícím pocitem bezmocnosti, ztrátou kontroly, pocitem dezintegrace. Jedním z pozdních následků, je znovuprožívání traumatu, kterému se snaží předejít snahou vyhýbat se situacím připomínajícím traumatickou událost, častějším obraným mechanismem je disociace reality.

2.2.4. Zanedbávání

Zanedbávání je jakýkoliv nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu na vývoji dítěte a nebo dítě ohrožuje a to v oblasti duševní. Patří sem

- Ø tělesné zanedbávání = neuspokojování tělesných potřeb dítěte
 - nedostatek jídla, pití, přístřeší, oblečení
 - nedostatečná lékařská péče, zanedbávání prevence (př. povinného očkování)
- Ø citové zanedbávání = neuspokojování citových potřeb dítěte, nedostatek náklonnosti lásky
- Ø zanedbávání výchovy a vzdělání = neustálá neodůvodněná absence ve škole, nepřiměřená práce bránící naplňování vzdělání
- Ø zanedbávání dozoru = ponechání zejména malých dětí bez adekvátního dohledu

Zanedbávání dítěte na rozdíl od týrání probíhá kontinuálně a také jím bývají postiženy všechny děti v rodině. Citově zanedbávané dítě může ale vyrůst i v prostředí po materiální stránce dobře zabezpečeném, kterému však chybí citová saturace ze strany pečujících osob. Může jít o rodiče se specifickou osobnostní patologií, kteří nejsou schopni vřelých citových vazeb, nebo kteří trpí projevy duševní choroby, omezující

jejich schopnost láskyplně a empaticky pečovat o dítě. Důvodem zanedbávání dítěte může být také to, že bylo nechtěné, že temperament dítěte není pro pečující osobu únosný, nebo jsou to děti natolik pasivní, apatické, nenápadné a nevýrazné, že nedovedou své rodiče zaujmout. Často zanedbávanými dětmi jsou i děti nějak znevýhodněné a proto méně žádoucí, které zklamaly očekávání svých rodičů postižením nebo nemocí. Častou deprivující okolností vývoje dětí v rodinách po rozvodu je nepřítomnost otce.

2.3. Následky zneužívání a týrání dítěte v rodině

Mezi krátkodobé následky patří bolest, smutek, lítost, pláč, vztek, hněv, zloba, úzkost, strach, agrese. Tyto příznaky odezní za několik minut, hodin, dní v závislosti na intenzitě násilí, pomoci a podpoře jaké se dítěti dostalo. V závislosti na tom, jak dítě vnímá konkrétní agresivní útok, jak se s ním umí vypořádat, na skutečnosti, zda se jedná o agresi ojedinělou či opakovanou, na stupni intenzity agrese, ale také na skutečnosti, zda se dítěti dostalo oprávněně očekávané sociální pomoci a podpory ze strany matky a odborné pomoci se objeví s určitým odstupem příznaky dlouhodobé.

Dlouhodobé následky násilí znamenají poškození sociálního zdraví, významně zhoršují prožívání sociálních situací a bez odborné pomoci provází dítě ohrožené násilím celý život. Rána se spontánně zahojí, ale zůstává nezpracované trauma, které může kdykoliv pod vlivem stresu vyplout na povrch a vést k nekontrolovanému chování, výbuchu hněvu apod. Následky utrpeného traumatu se mohou ve vývoji dítěte projevovat různým způsobem, reakce dítěte je spolupodmiňována věkem, předchozími zkušenostmi, jeho adaptačními a obrannými mechanismy, které ke zvládnutí psychického traumatu používá. Emoční prožitek dítěte je spojen s pocity bezmoci, ztráty opory a ochrany, s pocity studu a ponížení, se zoufalstvím a úzkostí. Takové trauma se postupem času transformuje do specifické osobnostní struktury lidí, kteří ve svých

životech nějakým způsobem opakují tato stará emoční zranění v současných vztazích.

Mezi typické příznaky prožitého násilí počítáme obranné reakce, rozmanité somatické stesky, ztíženou úspěšnost ve škole, v práci, při navazování kamarádských a partnerských vztahů, sociální izolaci a sociálně patologické chování. Sociální nemoci, se kterými se u obětí krutého násilí často setkáváme, zahrnují: vyhýbavé chování, zvýšenou konzumaci alkoholu a drog, šikanování, agresivní chování,časné zahájení sexuálního života a promiskuita, delikventní chování.

Vzorové chování, kterým jsou děti ve své rodině vystaveny, ovlivňují jejich způsoby reagování v budoucnosti, v dospělosti. Už v dětství mají děti vybraný svůj životní scénář. Děti vystavené domácímu násilí jdou dle psychologů cestou „dravce“ nebo cestou „oběti“. „Dravci“ začnou ve škole krást, poškozují věci, perou se, šikanují spolužáky a postupně se vydávají na kriminální dráhu. „Oběti“ se naučí, že když je někdo silnější, je lepší mu jít z cesty a když uhnout nejde, musí se to snést. Stávají se z nich „otloukánci“, jsou plašší, bojácní, pomalejší v rozhodování a přitahují začínající agresory všeho druhu.

Děti, které zažívají či zažívaly domácí násilí, se sebou často zacházejí jako se zkaženou věcí, jako by si samy sebe nevážily. V jejich rodině je to neměl kdo naučit. Odtud je velmi blízko k sebepoškozování nebo k různým závislostem. Problémy mívají i v partnerských vztazích. Pro chlapce se tak stane běžné, že namísto přesvědčování partnerky volí cestu násilí. Dívky ve věku začínající adolescence předčasně dospívají. Matka je většinou staví do role zpovědníka, se kterým všechno konzultuje. Dívky tak přicházejí o dětství. Je pro ně typické, že většinou chtějí rodinu co nejdříve opustit, jít do jiného prostředí. Věří, že když se vdají nebo odejdou za partnerem, že se všechno změní. Jejich omezené zkušenosti s navazováním nových kontaktů a nerozpoznání signálů, které vedou k násilí a to, že to chtějí velice rychle, vedou k tomu, že často zopakují nešťastný osud své matky.

Dětské oběti domácího násilí neměly šanci zažít pocit bezpečí. Pro prostředí, které je obklopovalo bylo nevypočitatelné. Chvilky, kdy se zdánlivě nic nedělo, střídaly náhle okamžiky hrůzy. Důsledkem toho pak

je to, že i když se ze své rodiny vymaní a žijí s partnerem, který je má rád, a kterého mají rádi i oni, neustále pochybují a jsou nedůvěřiví.

2.4. Pomoc dětem týraným a zneužívaným v rodině

Terapie a rehabilitace dítěte zasaženého CAN vychází z jeho diagnózy medicínské i sociální, ze zjištěných škod a poruch struktury a funkce organismu i z prostředí, v němž se toto zasažení odehrává. Důležitou roli v tomto okamžiku sehrává orgán péče o rodinu a děti. Pomoc dětí postižených CAN můžeme rozdělit do několika rovin. První rovinou je pohotová pomoc a podpora dítěti, které bylo právě zneužito či týráno. Spočívá v poskytnutí první pomoci zasaženému dítěti a v odvrácení nepříznivých důsledků útoku proti nim či závažného zanedbání povinné péče. Je třeba pomoci dítěti zvládnout akutní posttraumatický šok, který se rozvinul v rámci pohlavního zneužití, při těžších poraněních předat dítě pediatrům. Současně se sbírají, hledají a hodnotí známky a důkazy pro potvrzení CAN a rozhoduje se o dalším osudu dítěte, s přihlédnutím na jeho názor, pokud je schopno si nějaký vytvořit.

Druhou rovinou intervence ve prospěch postiženého dítěte je střednědobá terapie. Obsahuje potvrzení diagnózy, stanovení léčebného plánu. Jedná se o léčbu nejrůznějších zranění, krvácení a jeho následků, popálenin apod., patří sem i léčba a podpora psychologická. Závažné je posouzení dalšího umístění dítěte. Rodina, které selhala, nepřichází v úvahu, je nezbytné hledat vhodnou osobu z širšího příbuzenstva, která by poskytla dítěti vhodné výchovné prostředí.

„Třetí, dlouhodobá rovina léčby a rehabilitace týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je aplikována především tam, kde dosavadní úsilí nebylo příliš úspěšné. Většinou se týká psychické oblasti, svoji roli zde ale hrají také tělesné poruchy a vady, jež potřebují trvalou rehabilitaci. O typu, délce a intenzitě psychoterapii rozhoduje psycholog, případně psychiatr.“²⁵⁾

Manžel nebo manželka agresora jsou pod jeho silným vlivem a zřídka kdy mohou dítěti pomoci a vyslechnout jeho trápení a přitom druhého

rodiče nehájit a neomlouvat. Nejhorší pro dítě je pokud se rodič ve snaze o záchranu sebe sama od dítěte vzdálí a vystaví jej pohrdání, odmítání nebo fyzickým útokům druhého rodiče.

Pomoc zneužívaným a týraným dětem poskytují různé neziskové organizace, jejichž záměrem je potlačení strachu a získání důvěry dítěte, které je pak ochotno svěřit se se svými problémy a umožní tím, aby mu mohla být poskytnuta pomoc.

Pomoc obětem sexuálního zneužívání v rodině vychází z předpokladu, že zkušenost sexuálního zneužití ovlivňuje negativním způsobem jeho emoční adaptaci a psychosexuální vývoj a představuje významné zdravotně-speciální riziko pro jeho okolí. Cílem komplexní pomoci obětem sexuálního zneužívání v rodině je jejich ochrana před dalším zneužitím, prevence vzniku a rozvoje krátkodobých a dlouhodobých následků zneužívání a poskytnutí bezpečí všem členům rodiny, tedy nejen oběti, ale i sourozencům a nezneužívajícímu a zneužívajícímu rodiči. Podmínkou zajištění trvalého bezpečí dítěte je změna postojů a vztahů tvořících rodinný systém. Význam pomoci nespočívá v záchraně konkrétního dítěte a konkrétní rodiny, ale v prevenci výskytu sexuálního násilí v následujících generacích.

Přístup k řešení problému týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí musí být vždy komplexní. Vyšetřování příčin a řešení jednotlivých případů musí být založeno především na pomoci, podpoře a spolupráci s rizikovou rodinou. Pouze represivní prostředky nic nevyřeší. Pouze podrobná analýza příčin a mechanismů podílejících se na vzniku poškození dítěte a snaha o pomoc a podporu rizikové rodině zabrání zhoršování poškození dítěte a umožní jeho léčbu.

Petr Weiss hovoří o následujících typech prevencí. Hlavní orientace primární prevence by měla směřovat k celé populaci, jak dospělé, tak dětské. Vhodným způsobem by je měla seznamovat s problematikou syndromu CAN. Důraz by měl být kladen na to, že tyto problémy se vyskytují v populaci v nemalém počtu a nejrůznějších formách, že ohrožují dospělé a hlavně děti a že se jim musíme umět bránit.

Primární prevence vůči dospělým by měla zdůrazňovat potřebu kvalitního rodičovství, odpovědnosti za dítě, uspokojování všech jeho

základních potřeb, nároků a práv. Dítě má být chtěné, zdravé, vzdělané, v bezpečí a milované. Primární prevence ve vztahu k dětem by se měla rovněž nést v duchu prosazování dětských práv, s nimiž má být dítě seznamováno. Je třeba, aby se dítěti dostalo v rámci sexuální výchovy dostatek náležitých informací a sexualitě člověka, o jeho vývoji, aby znalo nebezpečí, které mu hrozí, zvláště pak v oblasti sexuální. Je nezbytné, aby se vyhýbalo lidem, jež ho mohou zneužít, nezvalo cizí lidi domů, ani nepřijímalo pozvání cizích lidí kamkoliv a umělo říci ne. Nejdůležitější roli v tomto směru hraje rodina, o to tragičtější jsou pro dítě následky, když je mu ublíženo některým členem rodiny. V rodině by dítě mělo načerpat pozitivní postoje a vztahy mezi lidmi, škola by měla poskytnout seriózní informace.

Sekundární prevence se orientuje na rodiny a děti, které jsou více či méně zatíženy nějakým rizikem. Jedná se především o problémové nebo dysfunkční rodiny, ve kterých je riziko vzniku násilí větší, či spíše snáze předpokládané. Násilí na dítěti se ale může objevit v jakékoliv spořádané a okolím vážené rodině, tam, kde by to nikdo neočekával.

Terciální prevence je soubor nejrozličnějších opatření směřujících k zastavení nebo omezení probíhajícího zasažení dítěte syndromem CAN a všech dalších škod, které z tohoto poškození dítěte vyplývají. Velmi úzce navazuje na terapeutické a rehabilitační aktivity a usiluje o rychlý a kvalitní návrat k normálu a vyloučení všech možných podmínek a faktorů, jež CAN vyvolaly.

Patří sem i tzv. kvartární prevence. Jedná se v podstatě o návrat dítěte zpět domů, pokud je to možné, např. pokud matka opustila partnera, který se dopouštěl na násilí apod.

2.5. Shrnutí

Existuje u nás systém linek důvěry a linek bezpečí, kam může dítě volat bezplatně a v kteroukoliv denní i noční dobu a získat zde pomoc, podporu, potřebnou informaci. Umožní dítěti ohroženému jakoukoliv formou ubližování najít pomoc a zamezit jejímu pokračování. Linka důvěry pak supluje nejbližší rodinu, v níž dítě nenašlo člověka, kterému by důvěřovalo natolik, aby se mu svěřilo se svým trápením.

3. Ostatní oběti domácího násilí

Obětí výše uvedených forem domácího násilí se může stát prakticky kterýkoliv člen rodiny, mohou to tedy být i senioři a zdravotně postižené osoby, které jsou mnohdy odkázány na pomoc někoho jiného, či rodiče, kteří jsou týráni vlastními dětmi již od jejich útlého věku.

3.1. Násilí vůči starým lidem

I starší členové rodiny mohou být vystaveni násilí některého člena či dokonce členů rodiny. Velkou část obětí tvoří manželé, mezi nimiž se vyskytuje špatné zacházení řadu let. Násilí páchané na seniorech může mít stejně jako násilí mezi partnery podobu fyzického a sexuálního násilí a psychického týrání, dochází k němu, tak jako u jiných typů, ve všech sociálních vrstvách bez ohledu na vzdělání, náboženství, sociální či etnický původ.

Důvodů, proč členové rodiny zacházejí se staršími členy rodiny špatně je několik. Může to být přepracovanost a vyčerpání útočníka, který si neví rady s náročnou péčí o seniora. Útočník není schopen pochopit, že jeho chování a činy jsou násilné. Dále může být způsobeno zdravotními potížemi, ztrátou zaměstnání, neúnosnou finanční situací a následnou snahou získat peníze a majetek oběti pro svou osobní potřebu a nebo může být pácháno zcela bezdůvodně, pro pouhou existenci seniora v rodině.

Zneužívání majetku a finančních zdrojů starší osoby lze rozpoznat podle následujících příznaků:

- Ø Nepřesná, zmatená nebo žádná povědomost oběti o vlastní finanční situaci.
- Ø Náhlá, nevysvětlitelná neschopnost oběti platit účty, nakoupit potraviny nebo předměty osobní potřeby.
- Ø Nerovnoměrnost mezi dříve nabytým majetkem a současnými příjmy oběti a její životní úrovní.

- Ø Obava nebo strach projevující se, když se se seniorem mluví o penězích.
- Ø Náhlý, bezdůvodný převod majetku starší osoby jiné osobě nebo osobám.
- Ø Neochota starší osoby vydávat peníze za potřebné služby nebo nutnou péči, i když si to může dovolit.
- Ø Mimořádný zájem členů rodiny o majetek starší osoby.

Psychické týrání spojené s ponižujícími výroky, hrozbami nebo odloučením od ostatních členů rodiny a přátel se může vyznačovat následující stavy:

- Ø Zmatenost, přehnaný strach.
- Ø Nespavost, spánková deprivace či potřeba nadměrného spánku.
- Ø Změna chuti k jídlu, neobvyklý přírůstek nebo úbytek na váze.
- Ø Rezignace, nezájem o sebe sama, o jakoukoli činnost nebo o okolí.
- Ø Stáhnutí se do sebe, úzkostné až panické, užívání uklidňujících léků.
- Ø Pokus o sebevraždu.

Dalšími příznaky zneužívaného či týraného člena rodiny mohou být:

- Ø Opakovaná „náhodná“ zranění léčená u více lékařů, takže nikdo nezná přesný počet zranění.
- Ø Vyhýbání se návštěvy lékaře (aby neupozornil na svá zranění).
- Ø Nedostatečná péče, zanedbání, špatná výživa a dehydratace u lidí, kteří jsou z důvodu svého zdravotního stavu částečně nebo zcela nesoběstační.
- Ø Pocit izolace - nemá přístup k penězům, přátelům, rodině, koníčkům, dopravním prostředkům, nesmí chodit do kostela.
- Ø Opakované útoky z domova.
- Ø Hluboká deprese.
- Ø Nadměrné požívání alkoholu.

Opakované fyzické napadání škodí, vzbuzuje strach a znemožňuje oběti, aby dělala, co si přeje a nutí ji, aby se chovala způsobem, který ji nevyhovuje. Oběť se stydí, za to jak je s ní nakládáno, neustále

osočování útočníka je utvrdí v tom, že oni jsou ti špatní a že není něco v pořádku si uvědomí až když je chování útočníka nesnesitelné. Přesto oběť ze strachu, že zůstane zcela sama, a ve víře, že už se to vícekrát nestane, zůstává v blízkosti útočníka, na kterého je většinou velmi silně citově vázána a potají trpí v zajetí předsudků a strachu, nesmírně zklamaní tím, že se takového jednání dočkali od vlastních vnuků či dětí.

3.2. Násilí na rodičích

„Pokud uvažujeme o násilném chování v rodině většinou máme na mysli situaci, kdy je násilně jednáno s dítětem. Automaticky předpokládáme, že pouze fyzicky slabší, tedy dítě, může být týráno silnějším, tedy rodičem.“²⁶⁾ Proti násilnému jednání dětí vůči vlastním rodičům není chráněna žádná rodina. K nejvíce ohroženým patří neúplné rodiny nebo rodiny s málo autoritativními otci a dominantními matkami, nebo rodiny, kde mají rodiče dlouhodobý nedostatek času na své potomky. Problematická je rovněž málo důsledná nebo nejednotná výchova. Svou roli zde hraje napodobování chování jednoho rodiče k druhému. Například syn, který je častým svědkem arogantního chování otce k matce, se k ní může chovat stejným způsobem.

Agresivním chování jsou nejvíce ohroženi jedináčci, prvorozené, tzv. vymodlené a rovněž adoptované děti. Ve vztahu dítěte k rodiči se mísí prvky závislosti i odmítání již od útlého věku. Některé typy dětí se již od malička projevují extrémně neuspokojitelným způsobem a vynucují si splnění svých přání, málokdy mohou být však uspokojeny. V rodičích vyvolávají pocity viny, kterým podlehnou a ustoupí. Čím více rodiče ustupují, tím bývá dítě vzteklejší, náročnější a neuspokojitelnější. Projevy viny a selhání jako rodiče, který je přesvědčen, že je spravedlivě trestán, za něco, co zavinil špatnou výchovou, někdy možná i vztek na vlastní dítě, mohou agresivní chování vůči němu ještě dále posilovat a prakticky znemožní nápravu.

Forma agresivního jednání dítěte vůči rodiči je do značné míry závislá na věku dítěte, a je ovlivněna masmédií, která v dítěti vytváří falešnou představu života. Dítě může nabýt dojmu, že násilí je každodenním běžným jevem, a jeho páčání je jednou z účinných možností, jak dosáhnou svého.

V předškolním věku to bývají děti, které si vynucují afektivními záchvaty splnění svého přání, děti panovačné, egocentrické. Ve školním a adolescentním věku, kdy se původní fyzická převaha rodičů vyrovnává může mít agresivní chování dětí podobu přímého fyzického násilí, které může skončit i dosti vážným zraněním. K fyzickému násilí dochází nejčastěji pod vlivem afektu v konfliktu, kdy syn či dcera mají pocit, že je jim rodiči upíráno něco, na co mají právo. Může jít o „křivdu“ domnělou nebo reálnou, v každém případě jde však o nepřiměřené řešení. Někdy má agrese podobu až chronického fyzického týrání rodiče. Nejčastěji je to rodič v neúplné rodině, který nemá oporu druhého partnera.

Bolestivější než způsobená zranění jsou pro rodiče pocity viny a pocity beznaděje a bezmoci. Tyto pocity společně s pocitem studu znesnadňují pozitivní řešení. Pro postižené rodiče může být značně problematické a zraňující své problémy zveřejnit a vyhledat pomoc odborníků, proto většina případů zůstane zřejmě skryta v rodině.

Extrémním případem je vražda rodiče dítětem. Tyto děti často vidí svoje rodiče pouze jako objekty, které mají dítěti poskytnout, co ono potřebuje. Náročnost na rodiče je u těchto dospívajících podobná jako u velmi malých dětí, chtějí, aby jejich přání byla splněna bez odkladu a omezení. „Někdy bývají u těchto dětí zmiňovány rysy tzv. narcistické patologie, tedy zaměření na vlastní potřeby, zvýšený pocit vlastní důležitosti a potřeba obdivu, zvláštní citlivost na kritiku s reakcemi pokoření, studu a vzteku, nedostatek vcítivosti ve vztahu k druhým osobám. Tyto rysy mohou vést k pocitům oprávněnosti vlastních zájmů i tehdy, když způsob jejich prosazení vede k likvidaci toho, kdo stojí v cestě.“²⁷⁾ Svoji roli zde obvykle hraje problematické rodinné prostředí, od mírných známek citové deprivace až po rozvrácené rodinné poměry a přímou zkušenost s agresí rodiče. Významným faktorem je povaha dítěte,

která může být formována vlivy citové deprivace, narcistických zranění s pocity zahanbení a studu. Na tomto základě se může rozvinout přesvědčení, že dítě bylo o něco připraveno, nedostalo, co bylo jeho, a nyní má právo si vzít, co potřebuje, bez jakéhokoliv ohledu na zájmy vlastních rodičů.

3.3. Násilí na zdravotně postižených

Násilí páchané na zdravotně postižených ze strany blízkých osob je jevem, většinou skrytým, kterému je třeba věnovat náležitou pozornost.

Není nutné zdůrazňovat, že vztah založený na psychickém týrání nebo dokonce fyzickém nebo sexuálním násilí je nesmírně složitou a traumatizující skutečností a zkušeností i pro zdravého člověka bez handicapu. I pro zdravého a soběstačného člověka je velice těžké se vymanit ze vztahu závislosti a podřízenosti vůči násilníkovi a začít proti němu bojovat. Člověk zdravotně postižený má svoji pozici nesmírně ztíženou tím, že jeho vztah vůči násilníkovi je většinou velice intenzivní a založený jak na objektivní nutnosti poskytování péče z jeho strany, tak na citové vazbě, která může v souvislosti s handicapem nabýt poměrně intenzivního charakteru.

Handicapovaný člověk je na svého agresora a jeho péči nezřídká odkázán zcela a je mu tak kompletně vydán na milost a nemilost. Možnosti obrany člověka zdravotně postiženého jsou minimální a jsou závislé na typu postižení. Násilník tak může (a bohužel tak často činí) této bezmocnosti využít a z blízké osoby, kterou by měl zahrnovat svojí láskou a péčí učiní oběť, kterou vystaví různému typu psychického nebo fyzického nátlaku, pomocí kterého se snaží získat a upevnit svou moc a kontrolu nad obětí. Můžeme se tedy domnívat, že násilí na zdravotně postižených lidech je problémem založeným jak na objektivních okolnostech vznik takového vztahu podporujících, tedy na bezmocnosti oběti, na odkázání na péči blízké osoby, tak na subjektivních faktorech, které jsou tvořeny zejména citovou vazbou na blízkou osobu. Rodinný

příslušník pečující o osobu zdravotně postiženou pak pro něj mnohdy představuje jedinou pomoc, oporu, naději a spojení se světem.

Pro osoby zdravotně postižené je stejně jako pro ty zdravé velice těžké vyjít se svým případem na veřejnost, probírat intimní skutečnosti s úředními osobami, stát se terčem posměchu. Osoby zdravotně postižené se velice často při kontaktu s orgány činnými v trestním řízení setkávají s nedůvěrou a nepochopením. Obecně je pro případy obětí domácího násilí typická složitost dokazování a mimořádná náročnost náležitého objasnění skutkového stavu. Problémem mohou být také komunikační bariéry zaviněné určitým druhem postižení, které může v představitelích orgánů činných v trestním řízení vyvolat nejistotu a rozpaky nad tím jak s těmito osobami pracovat, jak vůči nim postupovat. Velice často proti sobě stojí pachatel, který sebestěpe popírá veškerá obvinění a vystrašená, nejistě působící oběť, jejíž projev může vzhledem k dlouhodobému psychickému deptání působit nesrozumitelně až paranoicky. Výpovědi zdravotně postiženého člověka bývají proto často znehodnocovány s odkazem na jejich pochybné duševní zdraví, rozpoznávací a ovládací schopnosti či jiné důvody.

3.4. Shrnutí

I když na případ týrání handicapované nebo starší osoby upozorní příslušné orgány okolí, nemusí být viník potrestán. Významnou roli v takovémto případě hraje strach oběti z pomsty ze strany násilníka. Oběť k věci vůbec nevypovídá, nebo činy bagatelizuje a omlouvá nebo viní sama sebe. Oběť dává přednost nejistému mnohdy pro ni až nebezpečnému soužití z důvodu objektivní nutnosti péče či subjektivnímu vztahu závislosti na agresorovi před trestním postihem viníka a případnou samotou ztíženou ještě zdravotním postižením či zdravotními problémy, které s sebou přineslo stáří.

Ani v případě, že je násilníkem dítě, není viník potrestán.

Skutečnost, že dítě projevuje násilí vůči rodině je před okolím pečlivě utajována. Pocit viny a hlavně studu zabraňuje rodičům vyhledat odbornou pomoc.

Závěr

Různé, někdy i drastické, podoby násilí se objevují ve vztazích mezi blízkými lidmi od nepaměti. Současná společnost označila násilí v rodinách za problém, který má širší společenský význam a snaží se ho řešit. Snad si uvědomila, že společnost, která násilí jednoznačně neodsuzuje, nebo je toleruje, vlastně nepřímo násilí podporuje.

Oběťmi domácího násilí se stávají lidé bez ohledu na své sociální postavení, věk, rasu, příslušnosti k etnickým skupinám, vzdělání, sexualitu a životní styl. Násilí může oběť zažít v nově vznikajícím partnerském vztahu, tak i po mnoha letech společného života. Domácí násilí ve všech jeho podobách ohrožuje nejen chod rodiny a výchovu dětí, ale také zdraví a někdy i životy jednotlivých členů rodiny.

Problematikou domácího násilí se zabývají a pomoc obětem nabízejí krizová centra, která tvoří součást státní zdravotní péče, ale především různé neziskové organizace, jejichž základem jsou linky bezpečí nebo azylové domy. Skutečnost, že existuje někdo, na koho se oběť násilí může obrátit, jí usnadňuje rozhodnout se o co nejsprávnějším řešení vzniklého konfliktu v rodině. Oběť potřebuje podporu, ujištění, že na řešení problému není sama, a že to co se jí stalo nevrhá špatné světlo na ni, ale na útočníka.

Současná legislativa vytvořila definicí samostatné skutkové podstaty Týrání osoby žijící ve společném obydlí ve smyslu ust. § 215a trestního zákona podmínky pro zlepšení pozice týraných obětí domácího násilí alespoň dílčím způsobem. Není však bezpodmínečně nutné řešit domácí násilí prostředky práva. Podstata zabránění v pokračujícím násilí není v obvinění a následném potrestání pachatele, ale zajištění takových sociálních podmínek, které nepřipustí opětovný útok. Přijmutím osvědčených zahraničních modelů řešení domácího násilí by se situace obětí značně zlepšila.

Vytvoření statistik a výzkumu míry, příčin a následků násilí v rodině by pomohlo zmapování tohoto jevu a následnému přijetí efektivních opatření k prevenci násilí. Prevence by měla být zaměřena na širokou veřejnost s cílem zvýšení citlivosti vůči násilí a měla by apelovat na

angažovanost občanů místo lhostejnosti a netečnosti vůči tomuto jevu. Ve vztahu k domácímu násilí musí být přijata nulová tolerance. I malé děti by měly vědět, co je násilí, aby věděly, že násilné chování rodičů nebo ostatních blízkých členů rodiny, není normální.

Moje bakalářské práce popisuje a přibližuje domácí násilí mezi jednotlivými členy rodiny, popisuje jeho příčiny a následky, ale také vyvrací některé zažitě teorie a zabývá se možnostmi řešení tohoto nežádoucího jevu.. Čerpala jsem nejen z literatury, ale především jsem se ve své práci opírala o statistiku informačního a poradenského sdružení ROSA vycházející ze zkušeností svých klientek. Přesto, že se nejedná o statistiku celorepublikovou i tato potvrzuje, že domácí násilí zažívají lidé bez ohledu na sociální postavení či vzdělání, a vyvrací rozšířený mýtus, že je domácí násilí problémem lidí s nízkým vzděláním. Většina násilníků jsou navenek spořádaní a úspěšní lidé, kteří jsou ve společnosti ke své partnerce pozorní a milí, v soukromí však partnerku fyzicky i psychicky týrají, aby jí a především sobě dokázali, kdo je ve vztahu pánem. Drobná zranění či podlitiny jsou v násilí mezi partnery tím menším zlem. Statistika ukazuje na zlomeniny končetin a žeber, zlomené nosy a vyražené zuby, otřesy mozku a krvácení do spodiny lebeční, prasklé ušní bubínky a tržné rány. Násilníci se často snaží „svalit“ vinu na svoji oběť, svoje chování omlouvají provokacemi manželky nebo snahou o dobrou výchovu, pokud se násilí týká dětí. Bohužel se potvrdil fakt, že tam, kde partner týrá svoji partnerku, se časem jeho obětí stává i dítě. Obětí se může stát dítě pro pouhou svou existenci, protože je nechtěné nebo nevlastní, zdravotně či mentálně postižené, neposlušné, přičemž záminkou může být cokoli – jeho chování, vystupování, oblékání, výsledky ve škole, vztah k druhému z rodičů.

Právě dětem by měla být věnována velká pozornost. Dítě jako svědek násilí mezi rodiči nebo jako oběť násilí si traumata z dětství nese s sebou po celý život, a jeho chování k životní partnerce i vlastním dětem je jím poznamenáno. Zkušenosti z chování vlastních rodičů, vzorce chování, způsoby řešení běžných situací dítě přejme a přenesení do své rodiny. Stává se pak samo agresorem, pro kterého je přirozené útočit

nebo obětí, pro kterou je přirozené útoky snést. Násilí je tak přenášeno z generace na generaci, bez odborné pomoci není před ním úniku.

Na závěr této práce lze zkonstatovat, že nastíněním shora uvedených souvislostí, zabývajících se problematikou domácího násilí byl splněn cíl, který byl vytyčen v samém úvodu práce.

Resumé

Tato bakalářská práce je rozdělena do tří kapitol, ve kterých jsou popsány příčiny a formy domácího násilí na jednotlivých členech rodiny. Zamýšlí se také nad následky, které násilí mezi blízkými osobami přináší, a nad ochranou a pomocí, které se u nás může oběti násilí v rodině dostat.

První kapitola popisuje formy násilí v partnerském vztahu, vývoj násilí ve vztahu, popisuje rysy charakteristické pro násilníka, jsou zde uvedeny zažité, ale nepravdivé mýty o domácím násilí. Pozornost je v této kapitole věnována také dětem jako svědkům násilí a negativním důsledkům této účasti na jejich vývoj. Kapitola také shrnuje ochranu a pomoc obětem násilí mezi partnery a také možný postih násilníka.

Druhá kapitola je věnována dětem jako obětem násilí v rodině. Jsou v ní popsány a rozebrány příčiny týrání a zneužívání dětí v rodině, popsány jednotlivé projevy fyzického a psychického týrání, sexuálního zneužívání a zanedbávání dětí v rodině, jeho příčinám a následkům, přičemž největší pozornost je věnována příčinám a následkům sexuálního zneužívání. Kapitola také popisuje možnosti ochrany a pomoci zneužívaným dětem .

Třetí kapitola popisuje jednotlivé projevy a příčiny domácího násilí na starých lidech, na osobách zdravotně postižených a také násilí na rodičích, kteří se stali oběťmi vlastních dětí již od jejich útlého věku.

Anotace

Šupíková, Lenka. **Násilí v rodinách jako sociálně patologický jev současnosti**, bakalářská práce, Zlín, UTB, 2005, 55 s.

Práce se zabývá domácím násilím, jsou v ní popsány příčiny a formy domácího násilí na jednotlivých členech rodiny. Zamýšlí se také nad následky, které násilí mezi blízkými osobami přináší, a nad ochranou a pomocí, které se u nás může oběti násilí v rodině dostat, obsahuje statistické údaje vztahující se k tomuto jevu.

Klíčová slova :

Násilí, zneužívání, týrání, zanedbávání, rodina

Annotation

Šupíková, Lenka. **Violence in families as socially-pathological phenomenon of the present time**, bachelor's treatise, Zlín, UTB, 2005, 55 p.

The treatise deals with the violence in families; causes and forms of the violence in families committed on its individual members are described. It reflects also the consequences of the violence between close persons as well as the protection and help available to the victims of violence in families; it also contains statistic data relating to this phenomenon.

Key words :

Violence, misuse, maltreatment, neglecting, family

LITERATURA A PRAMENY

Legislativa:

1. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Knižní publikace:

2. Gjuričová, Šárka, Kocourková, Jana, Koutek, Jiří. Podoby násilí v rodině. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2000, 104 s.
3. Hirigoyen Marie-France. Psychické násilí v rodině a zaměstnání. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 229 s.
4. Marreva, Al. Nenechte si ubližovat. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 263 s.
5. Mufsonová, Susan, Kranzová, Rachel. O týrání a zneužívání. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, 131 s.
6. Weiss, Petr, a kol. Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2000, 212 s.

Internetové zdroje:

7. www.bkb.cz
8. www.dkc.cz
9. www.iustin.cz
10. www.mvcr.cz/nasilí.html
11. www.profem.cz
12. www.rosa-os.cz

Odkazový aparát

- 1) Gjuričová, Šárka, aj. Podoby násilí v rodině. (2:12)
- 2) Marreva, Al. Nenechte si ubližovat. (4:176)
- 3) Hirigoyen Marie-France. Psychické násilí v rodině a zaměstnání. (3:169)
- 4) Hirigoyen Marie-France. Psychické násilí v rodině a zaměstnání. (3:180)
- 5) Hirigoyen Marie-France. Psychické násilí v rodině a zaměstnání. (3:13)
- 6) Hirigoyen Marie-France. Psychické násilí v rodině a zaměstnání. (3:25)
- 7) Hirigoyen Marie-France. Psychické násilí v rodině a zaměstnání. (3:186)
- 8) www.iustin.cz/art.asp?art=166
- 9) Gjuričová, Šárka, aj. Podoby násilí v rodině. (2:81)
- 10) Hirigoyen Marie-France. Psychické násilí v rodině a zaměstnání. (3:184)
- 11) Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (1:)
- 12) Weiss, Petr, a kol. Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti.(6:126)
- 13) Gjuričová, Šárka, aj. Podoby násilí v rodině. (2:32)
- 14) Hirigoyen Marie-France. Psychické násilí v rodině a zaměstnání. (3:44)
- 15) Mufsonová, Susan, Kranzová, Rachel. O týrání a zneužívání. (5:60)
- 16) Hirigoyen Marie-France. Psychické násilí v rodině a zaměstnání. (3:49)
- 17) www.dkc.cz/syndrom_can.php
- 18) Mufsonová, Susan, Kranzová, Rachel. O týrání a zneužívání. (5:8)
- 19) Gjuričová, Šárka, aj. Podoby násilí v rodině. (2:27)
- 20) Gjuričová, Šárka, aj. Podoby násilí v rodině. (2:22)
- 21) Weiss, Petr, a kol. Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti.(6:85)

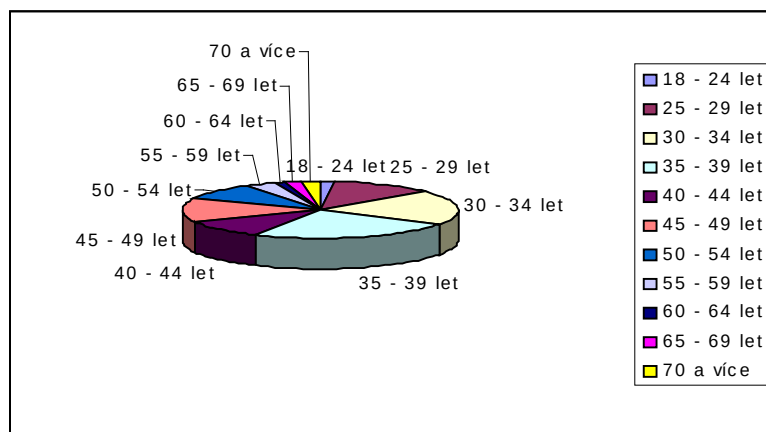
- 22) Weiss, Petr, a kol. Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti.(6:90)
- 23) Weiss, Petr, a kol. Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti.(6:92)
- 24) Weiss, Petr, a kol. Sexuální zneužívání – pachatelé a
oběti.(6:102)
- 25) Weiss, Petr, a kol. Sexuální zneužívání – pachatelé a
oběti.(6:130)
- 26) Gjuričová, Šárka, aj. Podoby násilí v rodině. (2:60)
- 27) Gjuričová, Šárka, aj. Podoby násilí v rodině. (2:25)

Příloha č. 1

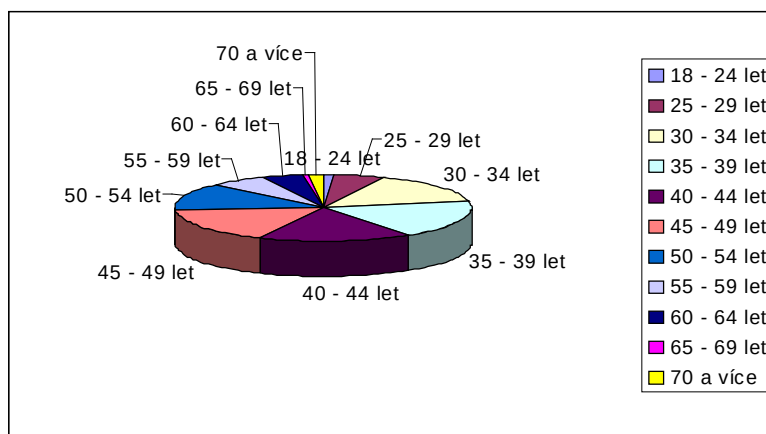
1.1. Tabulka - Věk obětí a pachatelů domácího násilí

věk	oběti	v %	pachatelé	v %
18 – 24	3	1,5	2	1
25 – 29	23	12	10	5,5
30 – 34	37	20	27	15
35 – 39	46	24	33	18
40 – 44	20	11	30	17
45 – 49	25	13	31	17,5
50 – 54	18	9,5	23	13
55 – 59	7	4	11	6
60 – 64	2	1	8	5
65 – 69	4	2	1	0,5
70 a více	4	2	3	2

1.2. Graf 1 - Věkové rozložení klientek (obětí)

1.3. Graf 2. - Věkové rozložení násilníků

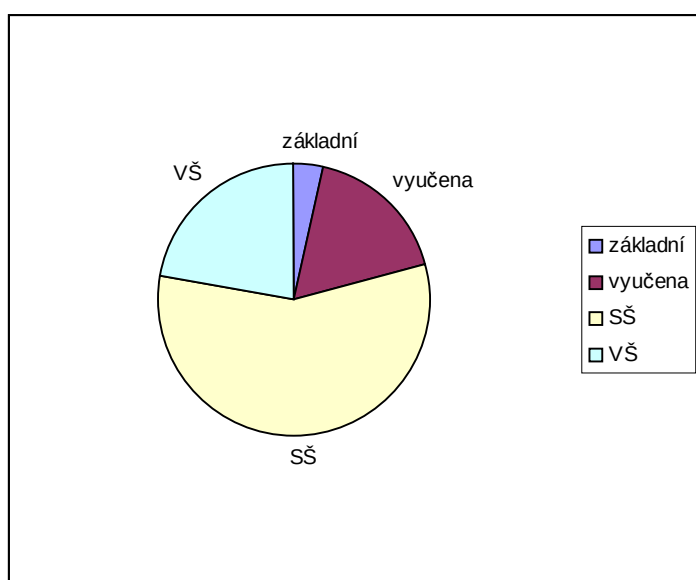

Příloha č. 2

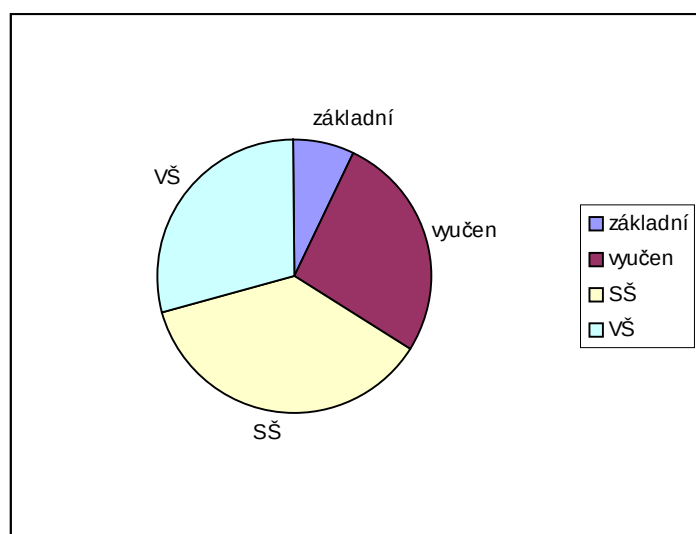
2.1. Tabulka - Vzdělání klientek (obětí) a násilníků

vzdělání	klientky(oběti)	v %	partneři (pachatelé)	v %
Základní	7	4	13	7
Vyučen/a	32	17	47	27
Středoškolské	107	57	65	37
Vysokoškolské	42	22	52	29

2.2. Graf - Vzdělání klientky

2.3. Graf - Vzdělání násilníka

Příloha č. 3

